

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bakalářská práce

**SUBJEKTIVNÍ PROŽÍVÁNÍ A POROZUMĚNÍ PARTNERSKÉ
ŽÁRLIVOSTI ŽEN V DOBĚ JEJICH TĚHOTENSTVÍ**

Mosslerová Andrea

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Iva Poláčková Šolcová, Ph.D.

Praha: 2017

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně, použitá literatura byla řádně ocitována a odevzdaná elektronická verze bakalářské práce je identická s její tištěnou podobou. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. června 2017

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala mé vedoucí práce, paní PhDr. Ivě Poláčkové Šolcové, Ph.D., za její rady, komentáře a nápady, které mi byly velmi nápomocné od příprav na výzkum až po jeho závěr, a za veškerý čas, který mně a mé práci věnovala.

Poděkování patří také všem participantkám, kterým vděčím jak za jejich ochotu věnovat mi svůj čas, tak za důvěru, kterou do mne vložily, když mi dovolily hovořit s nimi na tak osobní téma, jakým je partnerská žárlivost.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje subjektivnímu prožívání a porozumění partnerské žárlivosti žen v době jejich těhotenství. Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části se mimo jiné seznamujeme s některými z existujících definic a teorií žárlivosti či s hormony, které psychiku ženy v době těhotenství ovlivňují. Následující empirická část představuje podobu, průběh a výsledky autorčina vlastního výzkumu.

Klíčová slova: žárlivost, partnerská žárlivost, vztah, těhotenství, emoce

Abstract

This bachelor thesis deals with the subjective experience and understanding of the partner jealousy of women during their pregnancy. The thesis is divided into theoretical and empirical part. Some of the general definitions and theories of jealousy and hormones that influence psychic side during pregnancy are explained in the theoretical part. The following empirical part presents author's own research.

Key words: jealousy, partner jealousy, relationship, pregnancy, emotions

Obsah

Úvod	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1. ŽÁRLIVOST	9
1.1.1. Teoretické přístupy k partnerské žárlivosti	9
1.1.1.1. Freudova psychoanalýza	10
1.1.1.2. Jungova analytická psychologie	10
1.1.1.3. Sociálně-fenomenologický přístup	11
1.1.1.4. Sociobiologický přístup	12
1.1.2. Definice žárlivosti	14
1.1.2.1. Emoce	14
1.1.2.2. Zpět k žárlivosti	15
1.1.3. Typologie partnerské žárlivosti	17
1.1.4. Žárlivost vs. závist	18
1.1.5. Žárlivost a kultura	19
1.1.6. Triversova teorie rodičovské investice	19
1.1.7. Jistota otcovství a teorie sobeckého genu	20
1.1.8. Strategie zvládnání žárlivosti	21
1.1.9. Projevy žárlivosti	22
1.2. TĚHOTENSTVÍ	23
1.2.1. Stručně o hormonech	23
1.2.2. Psychika ženy v době těhotenství	24
1.2.3. Vliv hormonální antikoncepce na žárlivost	24
2. EMPIRICKÁ ČÁST	26
2.1. Cíle výzkumu	26
2.2. Metodologie a proces výzkumu	27

2.2.1. Výzkumná strategie	27
2.2.2. Technika sběru dat.....	27
2.2.3. Vzorek výzkumu	28
2.2.4. Procedura a etika výzkumu.....	31
2.3. Analytické postupy.....	32
2.4. Výsledky výzkumu.....	34
2.5. Diskuse	46
2.6. Závěr a limity šetření.....	48
Literatura	51
Přílohy	54

Úvod

Pravděpodobně každý dospělý člověk má nějakou představu o tom, co je to žárlivost, případně partnerská žárlivost. Někdo je toho názoru, že žárlit je „normální“ a přirozené, někdo žárlivost považuje za slabou stránku jedince či přímo za jeho negativní vlastnost. Co se týče žárlivosti partnerské, mnozí jsou opět toho názoru, že žárlení na partnera je důkazem lásky, jiní považují tuto žárlivost za projev nedůvěry k partnerovi či za důsledek nízkého sebevědomí žárlivce. Žárlivost je každopádně fenomén, který je všude okolo nás, ať už ho my sami zakoušíme v nízké či vysoké intenzitě jakožto „žárlivci“, „oběti“ či „svědci“ nebo jeho projevy a následky sledujeme zprostředkovaně ve zpravodajství a televizních seriálech. Kromě toho, že partnerská žárlivost vyšší intenzity bývá prožívána velmi negativně (jak „žárlivcem“, tak jeho partnerem), může vygradovat až k velmi nebezpečným projevům násilí. Tím se ovšem ve své bakalářské práci nezabývám. Pozornost zde věnuji nastávajícím matkám, resp. těhotným ženám, konkrétně jejich subjektivnímu prožívání a porozumění vlastní partnerské žárlivosti především v době jejich těhotenství. V popředí mého zájmu je tedy to, jak tyto ženy rozumí fenoménu žárlivosti, zda vůbec a případně jak v těhotenství prožívají partnerskou žárlivost, jak si své žárlení či naopak nežárlení na partnera zdůvodňují a zda reflektují nějaké proměny ve své žárlivosti oproti době před těhotenstvím či během něj. Subjektivitou zde naznačuji, že není mým cílem objektivní zjištění toho, co to je žárlivost a jaký je její výskyt u těhotných žen, ale budu se snažit porozumět tomu, jak partnerskou žárlivost tyto těhotné ženy samy vnímají, zda a jak ji v těhotenství aktuálně zakouší a jak si toto její subjektivní ne/zakoušení vysvětlují. Jelikož se věnuji žárlivosti partnerské, zajímá mě také celkový vztah těchto žen ke svým partnerům.

1. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část této práce pojednává o tom, jak lze z různých vědeckých východisek a přístupů nahlížet na podstatu a důvod výskytu žárlivosti, jak ji lze definovat a popřípadě kategorizovat. Pozornost v této části věnuji také hormonálním změnám, které u žen nastávají v době těhotenství, a které by případně mohly mít vliv právě na ne-zakoušení partnerské žárlivosti.

1.1. ŽÁRLIVOST

Ačkoli se žárlivost vyskytuje v mnoha podobách (sourozenecká, partnerská aj.), neexistuje jasná shoda v tom, co to vlastně žárlivost je. Někteří autoři ji nepovažují za emoci, jiní ano. Ti se poté liší v tom, zda se má jednat o emoci jednoduchou, či složenou a případně z jakých komponent. Různé přístupy jí také připisují různé významy. Žárlivost dále bývá rozdělována do několika typů z hlediska její intenzity a projevů, což přináší další úkol, a to stanovit hranici, do jaké míry je žárlivost a její projevy přijatelná (normální, zdravá), a kdy už je nepřijatelná (nenormální, patologická, chronická).

O žárlivosti bývá řeč především ve spojitosti s partnerskou láskou. Dle slov Tomáše Nováka (2009) žárlivost ovšem není důkazem lásky. Novák lásku totiž chápe jako kladný cit s altruistickou povahou, kdežto žárlivost vnímá jako cit záporný, kdy jde žárlivci především o sebe samého a o to, jak druhého vlastnit. Pojdme si tedy nejprve představit některé z existujících pohledů na žárlivost a několik definic tohoto fenoménu. Uvidíme, že žárlivosti bývají přisuzovány dokonce i různé důvody jejího výskytu.

1.1.1. Teoretické přístupy k partnerské žárlivosti

Různá pojetí fenoménu žárlivosti se mohou v lecčem shodovat, ale její kořeny mohou hledat zcela jinde. Nyní se seznámíme s Freudovou psychoanalýzou, která hledá její kořeny už v dětské sexualitě, tedy v potlačených konfliktech z doby dětství, s Jungovou analýzou, která žárlivost přisuzuje míře ženské a mužské stránky v jedinci, dále se sociálně-fenomenologickým přístupem, který žárlivost pojímá jako výsledek aktuálního interpretování a konstruování významu dané situace, jež podléhá mnoha proměnným, a v poslední řadě se sociobiologickým přístupem, který vychází z myšlenek evoluční teorie.

1.1.1.1. Freudova psychoanalýza

S. Freud, zakladatel proslulé psychoanalýzy, vymezil tři subsystémy lidské osobnosti, kterými jsou ID (které funguje nevědomě na principu slasti), EGO (vědomě i předvědomě funguje na principu reality) a SUPEREGO (vědomě i nevědomě funguje na principu dokonalosti). Jeho pojetí žárlivosti pochopitelně vychází z fungování těchto subsystémů a to následovně - aby se ego vyvarovalo myšlenkám či touhám, které by v jedinci vyvolávaly úzkost, raději využije (aniž by si to jedinec uvědomoval) obranné mechanismy, které ho před touto hrozbou uchrání (Drapela, 2008). To ovšem neznamená, že je problém vyřešen – spíše je právě obrannými mechanismy např. potlačen do nevědomí, a jak ihned uvidíme, může se v jedincově životě dále odrážet.

Jak uvádí White a Mullen (2006), **S. Freud**, z jehož myšlenek vychází **psychoanalytický pohled**, rozlišoval žárlivost:

- a) „Normální“ („soupeřivou“), která nastává tehdy, když dotyčný („žárlivec“) věří v existenci svého rivala. Tato žárlivost je odrazem afektivních vzrušení z dětství, která vycházejí z Oidipovského komplexu a sourozeneckého rivalství. V této situaci tedy znovu vyvstávají konflikty, které byly v dětství v jedinci potlačeny.
- b) „Projekční“, která vzniká jako důsledek vlastní nevěry nebo z nutkání „žárlivce“ být nevěrný/á. Tuto touhu superego nechce vpustit do vědomí a jeho obrana tedy spočívá v potlačení, popření a následné projekci této touhy právě do partnera/partnerky.
- c) „Bludnou“ („paranoidní), která (opět projekcí do partnera/partnerky) slouží jako obrana před vlastními, ovšem tentokrát homoerotickými, touhami.

Dle Freuda je tedy žárlivost následek nějakého konfliktu, který se v jedinci odehrává či odehrával, ale jeho pravá podstata je nevědomými silami potlačena do nevědomí, případně projektována do druhé osoby.

1.1.1.2. Jungova analytická psychologie

Jiným způsobem na žárlivost nahlíží C. G. Jung, podle kterého se struktura osobnosti skládá z: 1. kolektivního nevědomí; 2. osobního nevědomí; 3. ega, vědomého já; 4. bytostného Já. Hlavní je pro nás zde pojem „kolektivní nevědomí“, které představuje to, co dědíme od našich předků, „*uchovává mnohá tajemství přejatá od předků, jádra*

prapůvodních představ spjatých s přírodními jevy a tendence nabité silným emočním obsahem“ (Drapela, 2008, str. 35). Příkladem může být persona, tedy archetyp, který nám pomáhá uchovat si svou individualitu, ačkoli se ve svém životě musíme podřizovat společnosti, např. obecně konvenčnímu chování. Archetyp osoby má dvě modalities, kterými jsou animus a anima. Podle *Jungovy analytické psychologie* (White & Mullen, 2006) ženy projektují svou mužskou stránku self (animus) do svých mužských partnerů a muži projektují svou ženskou stránku self (anima) do svých partnerek. Čím více je v jedinci archetyp animy/anima potlačen, tím více ho dotýčný hledá u svého partnera/partnerky. Co se týče partnerského vztahu, rival tedy z Jungovy perspektivy představuje ohrožení této nalezené kompenzace v partnerovi či partnerce. Proto by ti jedinci, kteří se „*silně přizpůsobují stereotypům sexuálních rolí*“ (White & Mullen, 2004, str. 119), měli žárlit mnohem více než ti, jejichž self nemá tolik potlačenou stránku opačného pohlaví. Autoři upozorňují, že vzhledem k malému množství údajů se zdá, že toto tvrzení platí pro muže, ale ne pro ženy.

1.1.1.3. Sociálně-fenomenologický přístup

Sami autoři White a Mullen (2006) chápou žárlivost jako komplex myšlenek, emocí a činů, který může být spušten buď ztrátou/ohrožením sebeúcty (především neexistuje-li láska mezi žárlivcem a milovaným) nebo ohrožením romantického vztahu, přičemž stačí, aby vnímaný rival existoval byť jen v představách žárlivce. Jejich pojetí odráží *sociálně-fenomenologický přístup*, z čehož vyplývá, že romantická žárlivost zde představuje vnitřní procesy, které zahrnují interpretování a konstruování významu v určité situaci. Toto konstruování významu se následně podílí na vývoji konkrétních emocí, které jedinec zažívá, a na jeho chování. Žárlivost tedy můžeme vnímat do značné míry jako konstrukt, který neexistuje sám o sobě, ale je vždy utvářen v daném kontextu (situačním, kulturním, atd.).

Autoři chtějí odhalit vzorce reakcí, které by bylo možné označit jako žárlivost, a zároveň odmítají myšlenku, že by existoval genetický základ pro rozdíly v žárlivosti u mužů a u žen. Rozvoj a průběh žárlivosti mohou být dle těchto autorů, mimo jiné jako např. osobními zkušenostmi, dynamikou vztahu či kulturními normami, ovlivněny také tím, jaké směsi lásky (např. láska vášnivá) se v daném vztahu nacházejí. Existuje mnoho vzorců reakcí, které lze označit za žárlivost, a ty se dokonce mohou v průběhu času lišit i u konkrétního jedince. Tak či onak, žárlivostní komplex je podle nich vyvoláván situacemi

ohrožení sebeúcty a ohrožení vztahu, ačkoli se u různých lidí, kultur i v závislosti na situaci, liší. To je také argument autorů proti definicím, které považují žárlivost za instinktivní reakci – ta by totiž měla být u všech lidí podobná. Tito autoři navrhli 6 základních afektivních prvků žárlivostního komplexu. Každý prvek podle nich zahrnuje soubor příbuzných emocí, pocitů a nálad. Afekty v každém ze souborů sdílejí ústřední posouzení situace (White & Mullen, 2006, str. 64):

- Strach (úzkost, napětí, obavy, tíseň)
- Hněv (nenávisť, nechuť, pomstychtivost, pohrdání, rozmrzelost, vztek)
- Smutek (sklíčenost, deprese, beznaděj, utrpení, melancholie)
- Závist (zlost, dychtivost, nepřejícnost)
- Sexuální vzrušení (chtíč, touha, vášně)
- Vina (lítost, stud, výčitky, rozpačitost)

1.1.1.4. Sociobiologický přístup

Naopak *sociobiologická teorie žárlivosti*, v návaznosti na *evoluční pohled*, považuje žárlivost za univerzální adaptivní psychologický mechanismus. Tato teorie poskytuje svým výkladem možné objasnění jak důvodu výskytu žárlivosti, tak případných rozdílů v žárlivosti v závislosti na pohlaví jedince. Právě rozdílnost žárlivosti u mužů a žen je další z otázek týkající se fenoménu žárlivosti a je hlavním bodem tohoto přístupu. Existuje názor, že „ženy žárlní spíše na citovou angažovanost manžela pro jinou ženu než na jeho fyzickou nevěru, protože jim jde více o stabilitu partnerského svazku“ (Nakonečný, 2012, str. 414). Ženy tedy údajně žárlní spíše na citovou nevěru partnera (citovou vs. sexuální nevěru a žárlivost si blíže představíme v kapitole Typologie partnerské žárlivosti), muži naopak více na fyzickou nevěru partnerky (Nakonečný, 2012; Buss, Larsen, Westen & Semmelroth, 1992). Sociobiologické vysvětlení spočívá v tom, že ženy se obávají spíše ztráty zájmu partnera a následně tedy i jeho investic (ve smyslu nejen financí, ale také času apod.) do společných potomků, než jeho sexuální nevěry bez citové vazby k jiné ženě (citová vazba by mohla zapříčinit jeho odchod). Má se tak díť z toho důvodu, že ženy si vzhledem k tomu, že se potomek vyvíjí přímo v jejich těle, mohou být (na rozdíl od mužů) jisté svým mateřstvím, avšak obávají se ztráty investic partnera do společných potomků a

tím pádem ohrožení jejich přežití. Naopak pro muže je podstatné, aby si byli jisti svým otcovstvím, aby neinvestovali do cizích potomků (genů), a z toho důvodu jsou oproti ženám citlivější na sexuální nevěru svých partnerek. Toto tvrzení podporuje např. studie Busse, Larsena, Westena a Semmelrothové (1992), ve které bylo úkolem účastníků představit si nevěru svého protějšku a následně odpovědět na uzavřené otázky. Muži v 60% odpověděli, že by zažívali větší úzkost ze sexuální nevěry své partnerky než z nevěry citové, zatímco u žen v 83% převažovala úzkost z citové nevěry partnera. Autoři tohoto šetření zkoumali také fyziologické reakce respondentů na představu citové vs. sexuální nevěry, přičemž především měření elektrodermální aktivity účastníků rozdíl mezi pohlavími potvrdilo. Výsledky výzkumu Buunka, Angleitnera, Oubaida a Busse (1996), který probíhal v Nizozemsku, Německu a USA, ukazují, že pohlavní rozdíly v pohledu na sexuální žárlivost existují dokonce napříč těmito kulturami, ovšem jsou u různých kultur různě velké.

DeSteno a Salovey (1996) vysvětlují výsledky studie Busse a jeho týmu (1992) tzv. „hypotézou dvojího zásahu“¹ („double-shot hypothesis“), která říká, že lidé, kteří věří, že emoční a sexuální nevěra jsou na sobě závislé, mají-li odpovědět na otázku, která z nevěr by v nich vzbuzovala větší žárlivost, vyberou tu nevěru, o které se domnívají, že spíše vede k té druhé. Tuto rozdílnost autoři nezdůvodňují jakožto následek jedincova pohlaví, nýbrž jako důsledek jeho očekávání, tudíž tato teorie nevysvětluje mezipohlavní rozdíly v žárlivosti (jako sociobiologický pohled), ale předkládá možné vysvětlení rozdílů mezi všemi jedinci, tedy i jedinci stejného pohlaví. Autoři soudí, že vnímání závislosti mezi těmito nevěrami získáváme především socializací, nikoli skrze genetické predispozice.

Harris a Christenfeld (1996), jsou toho názoru, že rozdíl mezi muži a ženami může být zapříčiněn jejich odlišnými interpretacemi, tedy tím, do jaké míry podle nich určitá forma nevěry – emoční či sexuální – signalizuje tu druhou. Muži podle autorů předpokládají, že ženy mívají sex pouze s těmi muži, které milují. Budou tedy sexuální nevěrou partnerky trpět dvojnásob (jelikož v jejich očích v podstatě zahrnuje obě nevěry) oproti nevěře emoční, která podle nich u žen nemusí nutně vést k nevěře sexuální. Ženy se naopak domnívají, že muž je schopen mít sex s kteroukoli ženou, i bez citového zaujetí. Citovou

¹ vlastní překlad autorky

nevěrou tedy budou raněny o to více. Tato jejich hypotéza je nazývána „hypotézou logického přesvědčení“² („logical belief hypothesis“).

Podle Busse, Larsena a Westena (1996), zastánců evolučního přístupu, ovšem ani jedna z těchto dvou alternativních teorií nedokáže vysvětlit, proč k těmto odlišnostem dochází.

Na možné nedostatky poukazuje Christine R. Harris (2002), zjištěním, že tyto rozdíly ve znepokojení nevěrou u mužů a u žen se ukazují tehdy, když dotyční odpovídají pouze na základě představy o těchto nevěrách. Ovšem ženy i muži, kteří zažili skutečnou nevěru ze strany partnera/partnerky, byli v obou případech v průměru více znepokojeni nevěrou citovou. K podobnému závěru došli ve své studii Sabini a Green (2004), kteří zjistili, že emoční nevěra partnera/partnerky způsobovala větší utrpení oběma pohlavím. Sexuální nevěra poté vzbuzovala v jedincích obou pohlaví kupříkladu větší hněv.

V neposlední řadě bych ráda uvedla výzkum, který se věnoval případným proměnám žárlivosti v návaznosti na věk. Shackelford, Voracek, Schmitt a další (2004) porovnávali žárlivost u mladších (průměrný věk 20,2 let) a starších (průměrný věk 67,1 let) mužů i žen, přičemž vycházeli z toho, že mladší muži prožívali hůře sexuální nevěru partnerky, mladší ženy prožívaly hůře citovou nevěru partnera. Výsledky výzkumu ovšem naznačují, že starší ženy mnohem méně než ženy mladší volily jako více zraňující partnerovu citovou nevěru. U mužů se žádný rozdíl vázaný na věk neukázal.

1.1.2. Definice žárlivosti

Již jsme si představili některé z vědeckých východisek, z jejichž perspektiv má žárlivost různá opodstatnění svého výskytu. Žárlivost bývá často pojímána jako emoce, resp. emoce sociální. Povězme si tedy nyní ve zkratce něco o emocích.

1.1.2.1. Emoce

Emocím lze rozumět jako uvědomovaným pocitům různého ladění, které vyjadřují vztah jedince jak k jeho okolí, tak k sobě samému. S prožitkem té které emoce souvisí odpovídající míra fyziologické aktivace, která umožňuje jedinci v této situaci adekvátně reagovat (Slaměník, 2011). Jinými slovy: „*Emoce umožňují základní orientaci, poskytují lidem určité informace, ale mají i motivační a regulační funkci, to znamená, že ovlivňují zaměření jedince a z toho vyplývající chování*“ (Vágnerová, 2016, str. 274). Paul Ekman

² vlastní překlad autorky

(Ekman, 1999) je toho názoru, že ačkoli se v nás emoce mohou odehrávat, aniž bychom byli v přítomnosti jiných lidí nebo si je jen představovali (můžeme emočně reagovat např. na hřmění), domnívá se, že primární funkcí emocí je mobilizovat organismus k tomu, aby se rychle vypořádal s důležitými interpersonálními „střety“ a to takovým způsobem, který se v minulosti jedince i druhu ukázal adaptivním.

Pohlédneme-li na emoce z evolučního hlediska, lze je rozdělit na vývojově „nižší“/základní/jednoduché a „vyšší“/složitější/sociální. Základní emoce se mají vyskytovat u člověka i zvířat a mají být vrozené (např. strach). P. Ekman je znám svým výčtem šesti základních emocí (radost, smutek, strach, hněv, překvapení, znechucení), které se specificky projevují především v mimice, a které považoval za univerzální, tedy vyskytující se napříč kulturami. Sociálními emocemi (vyššími/složitějšími) rozumějme emoce, které jsou typické pro člověka, a které se pojí s jeho sociálními potřebami, hodnotami apod. (Slaměník, 2011), tzn., že přímo souvisí se vztahem k druhým lidem nebo sociálním skupinám. Takovou emoci je právě např. žárlivost, dále: úcta, vina, obdiv apod.

1.1.2.2. Zpět k žárlivosti

Přiblížme si nyní některé konkrétní definice žárlivosti. Začneme S. Freudem, který chápal „normální“ žárlivost jako emoci složenou ze zármutku nad potenciální nebo faktickou ztrátou milované osoby, z narcistního zranění vlastního ega, z hněvu na rivala, z pocitu soupeření a ze sebekritiky (Novák, 2009). Novák k této definici přidává ještě hněv na samu milovanou osobu a podotýká, že leckdy jde spíše o vztek než o zármutek. Sám poté předkládá definici žárlivosti, o které tvrdí, že je obecně přijímaná i v oblasti medicíny, jakožto *„zvláštní formy úzkosti, vznikající ze strachu a obav ze ztráty lásky jiné osoby. Je to obava, aby zmíněná osoba nepřenesla svou lásku na soka“* (Novák, 2009, str. 7). Komplexněji přemýšlejí o žárlivosti White a Mullen (2006, str. 17), tedy: *„jako o určitých vzorcích emocí, myšlenek a činů, které se vyskytují v konkrétních sociálních a psychologických situacích.“* Romantická žárlivost (žárlivost ve vztahu s romantickými či sexuálními pocity a chováním, ve vztahu poskytujícím uspokojivé zážitky a významy vztahující se k sobě samému, k self), na kterou se autoři zaměřují, je podle nich *„komplexem myšlenek, emocí a činů, které jsou následkem ztráty či ohrožení sebeúcty a/nebo existence či kvality romantického vztahu. Vnímání ztráty nebo ohrožení vzniká vnímáním skutečné nebo potenciální romantické náklonnosti mezi naším partnerem a (možná imaginárním) rivalem“* (str. 27). Autoři tedy naznačují, že v určité situaci existuje

mnoho proměnných, které mají vliv na to, zda u daného jedince v tu kterou chvíli vznikne to, čemu lze říkat žárlivost. Na závěr zmiňme ještě sociální psychologii, která rozumí pohlavní i nepohlavní žárlivostí sociální emoci vyskytující se při sociálních konfrontacích, přesněji jako pocit ohrožení z možné ztráty něčeho, co je pro nás významné (Nakonečný, 2012).

Souhrnně lze říci, že v různých uvedených přístupech se žárlivost objevuje v podobě negativně prožívaného preventivního opatření, ať už z hlediska prevence před nevhodnými investicemi do nevlastních potomků či před ztrátou výhod (sociobiologie), jako ochrana před vlastními „nepřípustnými“ touhami (Freud) či před ztrátou pro nás důležité osoby – resp. osoby, která nám dává něco, o co nechceme přijít (Jung) apod. Žárlivost může být vnímána také jako konstrukt, neboť se vyjevuje v situacích, které jsou podmíněné zkušenostmi jedince, kulturou apod., to znamená např. v takových situacích, které naše kultura považuje za adekvátní k výskytu žárlivosti (sociálně-fenomenologický pohled).

Pro účely této práce využiji poměrně široce pojatou definici žárlivosti převzatou z Velkého psychologického slovníku (Hartl & Hartlová, 2010, str. 700), jelikož jedním z mých cílů je právě zjistit, jak žárlivost definují (jak jí rozumí) samy participantky. V tomto slovníku je žárlivost (emulace) popsána jako „záporný emoční stav projevující se úzkostí, která vyvěrá z pocitu nejistoty a strachu z možné ztráty milované osoby“. Konkrétně partnerskou žárlivost definují autoři jako „pocit úzkosti partnerů hetero- i homosexuálních, který vyrůstá z nejistoty o citech milované osoby; žárlivost je zaměřena vůči třetí osobě nebo osobám, které jsou vnímány jako ohrožující“.

Podle Hartla a Hartlové mívá žárlivost tři stadia:

1. žárlivecký monolog, který postupně přechází v žárlivecký výslech
2. žárlivecké slídění (stalking), nečekané kontroly, příp. za pomoci najatého soukromého detektiva
3. žárlivecká agrese (slovní, posléze i fyzická)

(tamtéž)

1.1.3. Typologie partnerské žárlivosti

Stejně jako existuje mnoho pohledů na fenomén žárlivosti, existuje také mnoho způsobů, kterými bývá partnerská žárlivost roztržena do různých kategorií. Pojďme si nyní některé kategorizace představit:

Již v představení východiska psychoanalytického pojetí žárlivosti jsme si představili Freudovo dělení žárlivosti na (1) normální – tu považoval za univerzální (to ovšem neznamená, že je vždy racionální), (2) projekční a (3) bludnou – tyto už považoval za patologické (White & Mullen, 2006). V jeho pojetí můžeme shledat žárlivost jako důsledek působení sil v jedincově nevědomí.

Dalším možným budiž Buunkovo (Buunk, 1997) rozdělení žárlivosti na:

- (1) reaktivní, která je negativní odezvou na citovou nebo sexuální angažovanost partnera se třetí osobou
- (2) preventivní, neboli snahu zamezit intimnímu kontaktu partnera se třetí osobou
- (3) úzkostnou, coby nutkavou úzkost, neklid a obavy z možnosti partnerovy nevěry

V této studii bylo zjištěno, že u žen korelovala s výskytem žárlivosti nízká sebeúcta. Z autorova pohledu je na žárlivost nahlíženo spíše jako na snahu udržet si partnera, která probíhá na vědomé úrovni.

Některé kategorizace žárlivosti berou ohled na její povahu a případně i intenzitu. Příkladem může být posloupnost (Novák, 2009):

- (1) romantická žárlivost (romantická žárlivost viz White & Mullen)
- (2) přiměřená reaktivní žárlivost (žárlivost odůvodněná a časově přiměřená, přicházející poté, co byla prokázána nevěra partnera/partnerky, viz Freudova „normální“ žárlivost)
- (3) žárlivost reálně podmíněná leč svými projevy nepřiměřená (k nevěře došlo, ale dotyčného zasáhla natolik, že se k ní i po léta vrací, neustále svého partnera kontroluje apod.)
- (4) chorobná žárlivost, která odráží neschopnost žárlivce vyrovnat se s nejistotou, zda je mu partner/ka věrný/á; přehánění příčin žárlivosti apod.

(5) žárlivost na základě bludu (tedy patologická žárlivost), kdy si žárlivec vymýšlí, co se nestalo (nevěru), a zároveň sám sebe utvrzuje v tom, že se tento výmysl skutečně stal

Jak jsem již zmínila, např. sociobiologický přístup pracuje se dvěma podmnožinami žárlivosti (a nevěry), a těmi jsou žárlivost (případně nevěra) pohlavní (sexuální) a nepohlavní (emoční, citová). Nevěrou rozumějme, jako např. Y. Dallaire (2009), mimopartnerský vztah, tj. vztah mezi jedním partnerem a třetí osobou. Sexuální nevěrou chápeme tedy mimopartnerský vztah jehož náplní je sexuální zážitek, nikoli citové pouto mezi dotýcnými, emoční (citovou) nevěrou poté mimopartnerský vztah, který pojí citové pouto, nikoli sexuální chování. Samozřejmě se tyto vztahy mohou prolínat a přerůstat jeden v druhý. Žárlivost sexuální tedy můžeme chápat jako úzkost z faktického či domnělého sexuálního vztahu mezi naším partnerem a třetí osobou, žárlivost emoční potom jako úzkost z citové náklonnosti mezi naším partnerem a třetí osobou. Obě jsou hojně diskutovány v souvislosti s tím otázkou, ke které z těchto nevěr spíše tíhnou muži a ženy, a kdo kterou z těchto nevěr hůře snáší, tj. zda jsou muži/ženy žárlivější na svůj protějšek co se týče jeho citového/sexuálního vztahu s třetí osobou nebo zde nejsou mezipohlavní rozdíly. Yvon Dallaire (2009), pro ilustraci, píše o tom, že podstatným rozdílem mezi ženami a muži je sexuální prožitek, orgasmus a ejakulace, které jsou u mužů vrozené, kdežto ženy se sexuální slasti musí povětšinou naučit. Muž potřebuje orgasmus, aby ejakuloval a mohl tak ženu oplodnit, žena nepotřebuje orgasmus, aby byla oplodněna. Z toho Dallaire vyvozuje závěr, že: „*muži většinou kladou větší důraz na pohlavní stránku, zatímco ženy budou spíše upřednostňovat smysluplnost, protože ta je na pohlavní stimulaci povolna připraví*“ (str. 29).

1.1.4. Žárlivost vs. závist

Pokud se chceme zamýšlet nad žárlivostí, měli bychom si ujasnit, v čem se liší od závisti, jelikož tyto fenomény si jsou blízké a mohou i splývat (Novák, 2009; White & Mullen, 2006). Kupříkladu podle Nakonečného (2012) jsou obě dvě sociálními emocemi, přičemž závist pramení z konfrontace s někým, kdo je na tom lépe než my a my mu to závidíme, chtěli bychom být na jeho místě, kdežto žárlivost vzniká z možné ztráty něčeho pro nás významného. Žárlivost i závist lze chápat jako pocity, které pramení ze srovnávání sebe sama s jinými lidmi. Závist je pak možné chápat jako „*negativní citový prožitek, který vyplývá z pocitu nerovnoměrnosti výhod a zisku. Někdy bývá spojena s nenávistí a s tendencí zvýhodněného (úspěšnějšího, bohatšího či více milovaného) člověka ztrestat ve*

snaze vyrovnat emoční bilanci“ (Vágnerová, 2016, str. 293). Žárlivost podle Vágnerové (2016, str. 294) „souvisí se silným citovým vztahem k určitému člověku, který není považován za reciproční a jistý. Bývá spojena s tendencí dosáhnout žádoucího stavu. Je signálem nejistoty a nevyrovnanosti vztahu.“

1.1.5. Žárlivost a kultura

White a Mullen (2006, str. 185) považují za hlavní součásti kultury sdílené:

- a) představy, přesvědčení a hodnoty
- b) vzorce chování
- c) produkty chování (nástroje, umění)

Otázkou je, zda se žárlivost vyskytuje ve všech kulturách, či nikoli, a zda mívá stejnou podobu, či různou. Jak tito autoři uvádějí, žárlivost jako taková se zdá být kulturně univerzální, avšak kultury určují její podobu - určují, které příčiny jsou vnímány jakožto ohrožující, stejně tak jaké činy partnera i rivala vnímanou hrozbu minimalizují atp. Tím pádem to, co vyvolává žárlivost u jedinců v jedné kultuře, může být v jiné kultuře chápáno jako zcela v pořádku, jako nic, co by mělo vzbudit pozornost partnera.

Příkladem může být již zmíněná studie Buunka, Angleitnera, Oubaida a Busse. (1996), která probíhala v Nizozemsku, Německu a USA. Výsledky této studie nasvědčují tomu, že pohlavní rozdíly v pohledu na sexuální žárlivost se objevují napříč těmito kulturami, ale jsou v různých kulturách různě velké. Podobné výsledky přinesli ve své studii Geary, Rumsey, Bow-Thomas a Hoard (1995), kteří zkoumali absolventy vysokých škol v USA a v Číně, a jejichž studie zjistila pohlavní rozdíly v pohledu na sexuální a citovou nevěru napříč těmito kulturami, ovšem kupříkladu více amerických mužů i žen uvádělo větší úzkost ze sexuální nevěry, což naznačuje, že tendence k sexuální žárlivosti by mohla být ovlivněna sexuální shovívavostí v dané kultuře.

1.1.6. Triversova teorie rodičovské investice

„Rodičovská investice se týká energie vynaložené rodiči na zplození a péči o dítě“ (White & Mullen, 2006, str. 88). Jedná se o to, že z pohledu této teorie mají samci a samice rozdílné reprodukční strategie. Z evolučního pohledu na věc je jasné, že je-li rodičovská investice vysoká (jako je tomu u žen – málo vajíček, doba těhotenství, porod, doba

laktace...), snaží se rodič zajistit, aby jeho malé množství potomků přežilo, tzn., aby bylo širiteli jeho genů. Je-li však rodičovská investice do potomků nízká (jak je tomu u mužů – mnoho spermií, žádné těhotenství, žádný porod, žádná doba laktace...), je pro takového rodiče výhodnější zvýšit pravděpodobnost šíření svých genů tím, že bude mít mnoho a mnoho potomků. Z tohoto pohledu tedy samci soupeří o přístup k samicím (aby oplodnili co nejvíce samic), samice soupeří o zajištění otcovských investic pro své potomky (aby měli potomci co nejvyšší šanci na přežití, na šíření genů samice). Zde se tedy může naskytnout prostor pro žárlivost – ženy mohou mít obavy z odchodu partnera a ztráty jeho investic do potomků, jelikož ony samy jich nestihnou během svého života zplodit takové množství, jako muži. Je možné, že z tohoto důvodu může případná rivalka vzbuzovat v ženě pocity žárlivosti.

1.1.7. Jistota otcovství a teorie sobeckého genu

„Problém jistoty otcovství“ tkví v tom, že muži nemají jistotu, že jsou biologickými otci potomků, které jejich partnerka porodí (White & Mullen, 2006). Z evolučního hlediska ale muži nechtějí investovat do cizích potomků, tj. do cizích genů. Čím jistější si muž je, že je potomek jeho vlastní, že nosí jeho geny, tím spíše by do něj měl zájem investovat. Z toho vyplývá, že: „...evolučně vzato, je pravděpodobnější, že se mechanismy zajišťování jistoty otcovství geneticky upevní“ (White & Mullen, 2006, str. 91). Takovým mechanismem má být právě mužská/samčí žárlivost, která má zamezit sexuálnímu styku mezi partnerkou a rivalem (jiným mužem). Toto odůvodnění žárlivosti je v souladu s Dawkinsovou teorií sobeckého genu, která považuje za hlavní jednotku přirozeného výběru nikoli jedince, ale gen. Pracuje tedy s tou myšlenkou, že v genomu (souboru všech genů daného organismu) každého organismu se nachází právě ty geny, které se do něj dostaly na úkor jiných genů. Podařilo se jim to pravděpodobně proto, že jsou výhodné pro fitness (biologickou zdatnost) svého nositele, ale není to pravidlem (Lindová & Stella, 2010). Každý jedinec dále usiluje o to, aby právě jeho vlastní geny byly předány do dalších a dalších generací. Zde lze najít možnou spojitost s fenoménem žárlivosti, která má podle sociobiologického přístupu fungovat právě jako ochrana muže před investicemi do cizích genů (v případě, že by jeho partnerka otěhotněla s jiným mužem) a jako nástroj ženy, jak si udržet partnera a tím pádem nepřijít o jeho investice do společného potomka, do jejích genů.

1.1.8. Strategie zvládání žárlivosti

Stejně jako každý může zažívat partnerskou žárlivost v různých situacích a různým způsobem, existuje také nepřeberné množství reakcí žárlivce na tyto zakoušené pocity. Představme si nyní osm strategií zvládání žárlivosti (White & Mullen, 2006, str. 75), které mají nadřazené i podřadné cíle, jichž lze dosáhnout různými způsoby žárlivcova chování. „Nadřazený“ cíl představuje změnu situace nebo dotyčného žárlivce, která má vést ke zmenšení újmy či hrozby pramenící ze vztahu mezi partnerem a rivalem – tj. „zvládání zaměřené na problém“ - či ke zvládnutí afektu pramenícího z vnímané újmy/hrozby – tj. „zvládání zaměřené na emoci“.

1. zlepšování primárního vztahu (nadřazený cíl = změna situace, cílem je tedy učinit primární vztah přitažlivějším než je vztah rivalský; tzn. zaměření na svou tělesnou krásu, chválení partnera apod.)
2. zasahování do rivalského vztahu (nad. cíl = změna situace; tzn.: přerušování rozhovorů mezi rivalem a partnerem, tělesné násilí, vzbuzování viny v partnerovi apod.)
3. vyžadování věrnosti (nad. cíl = změna situace i afektu; tzn.: návrh manželství apod.)
4. snižování partnera a/nebo rivala (nad. cíl = změna afektu; snižování kognitivní – např. představy o nedůstojných aspektech rivala; behaviorální – např. vyprovokování rivala)
5. rozvíjení alternativ, tj. zdrojů úcty apod. (nad. cíl = změna afektu i situace; tzn.: nový partner, soustředění se na děti/práci apod.)
6. popření/vyhýbání se (nad. cíl = změna afektu; tzn.: předstírání, že nás to nezasáhlo, opíjení se apod.)
7. sebe-hodnocení (nad. cíl = změna situace i afektu; tzn.: úsilí buď zaměřené na problém – např. jak učinit partnera spokojenějším, nebo na afekt – pokusy změnit sebepojetí a hodnoty, jiný výklad partnerova/rivalova chování)
8. podpora/katarze (nad. cíl = změna afektu; tzn. vyjádření emocí v přítomnosti chápajících osob)

9. případně - zhodnocení výzvy – „žárlivec“ může přijít na oblasti, které představují výzvu především pro jeho osobní/vztahový vývoj – jejich zdokonalování může pomoci při zvládnání žárlivosti, ale není to jejich primární cíl (nad. cíl = afekt i situace; překračuje snahu zvládnout žárlivost – např. zlepšení komunikace může a nemusí pomoci při zvládnání žárlivosti, ale může pomoci od konfliktů v různých oblastech, může zlepšit předvídatelnost partnera atd. – může mít tedy především jiné cíle)

Strategie se pak dále dělí na „úmyslné“ (tj. ty, které jsou výsledkem vědomého očekávání a plánování) a „reflexivní“. Pokud má např. reflexivní jednání žádoucí výsledky, může začít být žárlivcem využíváno také úmyslně. Reflexivní strategie mohou být jak někým druhým tak samotným žárlivcem také chybně interpretovány jakožto strategie úmyslné, ačkoli tak tomu nemusí být. Modifikovat tyto strategie lze odlišnými způsoby – úmyslné strategie např. skrze individuální postoje a hodnoty a reflexivní strategie např. skrze sociální kulturu. Autoři jsou toho názoru, že jejich klasifikace zvládajícího úsilí jsou užitečné pro každou kulturu, ačkoli se určité typy chování a myšlení typické pro zvládnání žárlivosti v jedné kultuře nemusí nutně aplikovat v jiné, případně mohou být různé strategie v různých kulturách odlišně oceňované.

Paradoxem je, že ačkoli bývá žárlivost vnímána spíše negativně, někdy se ji lidé snaží ve svém protějšku cíleně vzbudit. Tím se ve své studii zabývali Sheets, Fredendall a Claypool (1997), kteří zjistili, že (1.) vzbuzování žárlivosti bývá užíváno jakožto nástroj k udržení partnerského vztahu, (2.) ačkoli je z pohledu participantů nepravděpodobné, že její vyvolání bude pro vztah bezprostředně přínosné, spíše naopak; (3.) žárlivost sama o sobě není kauzálně spojena se stabilitou partnerského vztahu.

1.1.9. Projevy žárlivosti

Projevy žárlivosti mohou mít nejrůznější podobu. Přes prožívané pocity (úzkost, sebelítost, hněv, zoufalost,...), fyziologické reakce (zvýšené pocení, zrychlený srdeční tep,...) až po viditelné žárlivcovy chování, které, jak jsme viděli, může mít také nejrůznější povahu (narušování soukromí partnera, ponižování partnera i rivala, odtažitost,...).

Pravděpodobně nejběžněji se v souvislosti se žárlivostí vyskytují emoce jako hněv (na milovaného i na rivala), strach, smutek, závist, vzrušení a pocit viny. Dále např. stud nebo

pocit pokoření a porážky, se kterými má co dočinění míra sebeúcty žárlivce (White & Mullen, 2006). Co se viditelného chování týče, typické je pátrání žárlivce po stopách nevěry, vyslýchání či špehování partnera, projevy agrese – verbální či fyzické (Hartl & Hartlová, 2010, str. 700) apod. Jde tedy o neustálý koloběh ujišťování sebe samotného o věrnosti partnera a zároveň hledání důkazů o jeho nevěře. Důležité je však poznamenat, že patologie žárlivosti je posuzována podle stavu mysli, nikoli podle chování žárlivce. Na základě chování jedince, ať je jakékoli, můžeme získat pouze podezření, že je patologicky žárlivý, chování však není samo o sobě důkazem patologie (White & Mullen, 2006). Při studiích žárlivosti bývá využíváno také měření fyziologických reakcí jedince jakožto jeho odezvy na pro jedince emočně významné podněty – tedy např. tepová frekvence, svalové napětí nebo kožní vodivost (např. Buss, Larsen, Westen & Semmelroth, 1992).

1.2. TĚHOTENSTVÍ

Cílem této práce není věnovat se těhotenství v širokém slova smyslu, je ovšem na místě věnovat pozornost ženským pohlavním hormonům, které hrají významnou roli jak při zahájení těhotenství, tak v jeho průběhu, a v neposlední řadě se jejich produkce (míra sekrece) odráží také na psychice dotyčné ženy.

1.2.1. Stručně o hormonech

Zabýváme-li se dobou těhotenství, nesmíme opomenout tak významné faktory, které ovlivňují jak fyzickou, tak psychickou stránku člověka, jako jsou hormony. Představme si tedy ve zkratce dvě skupiny ženských pohlavních hormonů – estrogeny a gestageny. Estrogeny mají (skrze jejich schopnost inhibovat sekreci gonadotropinu) mj. schopnost potlačovat zrání folikulu, čímž znemožňují ovulaci, a zabraňují tak početí. Gestageny (z nichž je nejznámější progesteron), mají mj. vliv na to, aby se v děložní sliznici připravily vhodné podmínky pro případné uhnízdění (nidaci) oplodněného vajíčka (Martínková et al., 2007). Jak už tedy z řečeného vyplývá, špatná produkce hormonů může být i příčinou neplodnosti ženy – ať už problémů se samotným početím či neschopnosti udržet těhotenství. Správná hladina hormonů štítné žlázy v době těhotenství je důležitá také pro fyzické i psychické zdraví potomka (Hertoghe & Enricová, 2011).

1.2.2. Psychika ženy v době těhotenství

Těhotenství je zásadní období v životě ženy. V ženě vyrůstá nový jedinec, s čímž mj. souvisí již zmiňované a psychiku ovlivňující hormonální změny. Žena se dostává do zcela nové sociální role, role matky, která se pojí s novými radostmi, ale také povinnostmi a obavami.

O emoční rozladěnosti v době těhotenství se dočteme např. v Knize knih o mateřství (Deansová, 2004), kde tým odborníků upozorňuje na skutečnost, že ať už díky hormonům jako je právě estrogen a progesteron (které mají významný vliv už na početí a udržení těhotenství) či z jiného důvodu, jako je např. změna životního stylu v období těhotenství, mají ženy v těhotenství *„emoce méně pod kontrolou než obvykle“* (str. 151). Některé mohou prožívat *„nevidaný klid“*, jiné *„horskou dráhu emocí“* (tamtéž). Pokud není přítomný partner, který by matce pomáhal s péčí o potomka, může žena zažívat pocity osamělosti a izolace. Miriam Stoppardová (2007) upřesňuje, že tyto hormony jsou produkovány nejprve ve žlutém tělísku ve vaječníku, později placentou, přičemž hladina progesteronu se v těhotenství zvyšuje na desetinásobek a estrogeneru vyprodukuje těhotná žena během jednoho dne takové množství, jaké netěhotná žena vyprodukuje za tři roky. Dále dodává, že tyto hormony *„...dodají tělesnou i duševní pohodu (...) a přinesou vám pocit klidu a spokojenosti“* (str. 230). Také T. Hertoghe a M. Enricová (2011, str. 52-53) uvádí, že estrogeny *„...pomáhají udržet psychickou rovnováhu a přívětivou a veselou povahu“*, progesteron má v době těhotenství působit jako *„hormon vyrovnanosti“* a podle autorů *„všeobecně uklidňuje, vnáší do duše mír a pocit spokojenosti“* (tamtéž).

Alison Mackonochieová (2001) zmiňuje také hormon choriogonadotropin, kterého je v těle těhotné vysoká hladina po dobu prvních dvanácti týdnů těhotenství, a který údajně *„zodpovídá za všechny emoční změny, pocity únavy, nechutenství a zvracení“* (str. 22).

1.2.3. Vliv hormonální antikoncepce na žárlivost

Jelikož hormonální antikoncepce (HA) obsahuje ženské pohlavní hormony, mnohé studie žárlivosti zkoumaly právě vliv HA na žárlivost. Užívá-li žena HA, nedochází v jejím těle k dozrání a uvolnění vajíčka z vaječníků, proto tedy ani nemůže dojít o oplodnění (Trča, 2009).

Výsledky studie Cobeye, Buunka a dalších. (2012) ukazují, že plodné fáze menstruačního cyklu jsou spojeny s vyšší mírou žárlivosti žen, a že tuto žárlivost mohou

rozdílně ovlivňovat hormony endogenního (vnitřního) a exogenního (vnějšího) původu (přijímané právě skrze hormonální antikoncepci). Geary, DeSoto, Hoard a další (2001) ve své studii ukazují, že reakce žen na partnerovu nevěru kovariuje jak s přirozenými změnami hladiny estradiolu, tak s přítomností syntetických hormonů (tedy s užíváním hormonální antikoncepce). Reakce žen na partnerovu nevěru v této studii souvisely s hladinami estradiolu – v období, kdy v rámci menstruačního cyklu ženy narůstá možnost otěhotnění, jsou vysoké hladiny estradiolu zřejmě spojeny s tendencí k prožívání většího utrpení ze sexuální než z emoční nevěry. Dále výsledky studie naznačují, že ženy, které užívají antikoncepci, jsou náchylné k sexuální spíše než k emoční žárlivosti oproti těm ženám, které ji neužívají. Navíc ženy užívající HA vykazovaly intenzivnější afektivní reakce vůči partnerově nevěře. Možným vysvětlením je to, že některé progestiny (jiný název pro gestageny), odvozené od testosteronů, mohou vést k „mužským“ reakcím na nevěru. Naopak Cobey, Pollet, Roberts a Buunk (2011) ve svém výzkumu došli k tomu závěru, že ethinylestradiol (syntetický derivát estradiolu – přítomný v hormonální antikoncepci) ovlivňuje žárlivost celkově, ale nikoli tím způsobem, že by např. sexuální žárlivost ovlivňoval více než žárlivost citovou. Vliv hladiny progestinu na žárlivost žen v této studii prokázán nebyl.

2. EMPIRICKÁ ČÁST

Tématem mé bakalářské práce je žárlivost, respektive partnerská žárlivost žen v době těhotenství. Jak již bylo zmíněno, mnohé studie poukazují na pohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti (např.: Buss, Larsen, Westen & Semmelroth, 1922; DeSteno & Salovey, 1996; Harris & Christenfeld, 1996 a další). Mezi tyto rozdíly patří kupříkladu názor, že ženám způsobuje větší úzkost představa emoční nevěry jejich partnera než představa nevěry sexuální, kdežto u mužů je tomu naopak nebo hodnotí svou úzkost v těchto situacích přibližně vyrovnaně. Toto tvrzení nachází své opodstatnění v sociobiologické teorii žárlivosti, která mj. vychází z evoluční teorie, Triversovy teorie rodičovské investice a z „problému jistoty otcovství“ (White & Mullen, 2006), a na žárlivost nahlíží v podstatě jako na prostředek, který má jedincům dopomoci k tomu, aby byly jejich vlastní geny zdárně šířeny do dalších generací. Dle této teorie je žárlivost opatření, jak udržet partnera aby investoval (ve smyslu času, energie, ochrany, zabezpečení atd.) do společných potomků a neopustil rodinu (problém žen), a prevence sloužící k tomu, aby investovali do svých vlastních potomků (problém mužů, kteří si svým otcovstvím nemohou být zcela jisti, na rozdíl od žen, které dítě porodí), tj. jako opatření zabraňující především pohlavnímu styku partnerky s jiným mužem (rivalem), potencionálním biologickým otcem daných potomků. Je-li tomu skutečně tak, jak tvrdí sociobiologická teorie, ptám se, jak to se žárlivostí mají ženy, které jsou již skutečně v oné situaci, kdy čekají na příchod potomka. Jak ženy rozumí partnerské žárlivosti? Jaké zkušenosti mají těhotné ženy se zakoušením partnerské žárlivosti v době těhotenství? Je pro ně žárlivost vůbec tématem? Jak nahlíží ženy v době těhotenství na své partnery, případně dochází vlivem těhotenství k proměně jejich vztahu, jejich vnímání partnera?

2.1. Cíle výzkumu

Jelikož těhotenství je v životě ženy velmi významným obdobím plným změn, ať už tělesných, psychických či sociálních, kdy pro ženu navíc ještě začíná být aktuální potřeba partnera a jeho investic do společného potomka, zaměřuji svůj zájem ohledně prožívání partnerské žárlivosti právě na toto období. Cílem mého výzkumu je tedy hlubší porozumění partnerské žárlivosti, konkrétněji tomu, jak tyto ženy žárlivosti rozumí, jak ji případně zakouší nebo nezakouší v době těhotenství, a jak si toto své ne-zakoušení žárlivosti v době těhotenství vysvětlují. S tím souvisí také můj zájem o celkové pochopení

pocitů, které ženy v době jejich těhotenství pociťují ke svým partnerům, nastávajícím otcům, a případně snaha zjistit, zda v těchto pocitech došlo k nějaké proměně oproti době, kdy ještě nebyly v očekávání potomka.

2.2. Metodologie a proces výzkumu

Představme si nyní blíže podobu výzkumu, tedy výzkumnou strategii, techniku sběru dat, povahu výzkumného vzorku, proceduru samotného výzkumu a jeho etické náležitosti.

2.2.1. Výzkumná strategie

S cílem zkoumat subjektivní prožívání a porozumění vlastní partnerské žárlivosti žen jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Kvalitativní přístup mi umožnil přiblížit se pohledu na fenomén žárlivosti očima té které participantky, pomohl mi tedy s uchopením jejich výkladů a vlastních zkušeností se žárlivostí a také mi umožnil být otevřena ke všem tématům, která se v průběhu výzkumu naskytla, aniž bych s nimi předem počítala. Mohla jsem tedy získat a pracovat s autentickými a relativně intimními daty.

V šetřeních a analýzách bylo postupováno induktivně, tedy od konkrétních případů k obecnějšímu závěru (Disman, 2002; Ferjenčík, 2000; Hendl, 2005).

2.2.2. Technika sběru dat

V šetření byl použit polostrukturovaný rozhovor, podle předem připraveného scénáře, který se skládal ze čtyř okruhů otevřených otázek, kterým předcházelo mé představení vlastní osoby, výzkumu apod. Po mém představení jsme také zopakovaly kritéria výběru vzorku, participantka byla seznámena s možností neodpovídat v případě pro ni nepříjemných otázek a s dalšími náležitostmi týkajícími se průběhu rozhovoru a následného zpracování dat. V prvním okruhu otázek, který jsem nazvala úvodem, jsem požádala participantku, aby se krátce představila, a následně jsem zjistila také např. to, jak dotyčná prožívá své těhotenství. Další okruh byl zaměřený obecně na žárlivost, tzn., že zde jsem zjišťovala, jak žena rozumí žárlivosti, s čím a z jakého důvodu se jí toto slovo asociuje, zda a jak rozlišuje žárlivost od závisti apod. V další části jsme se zaměřily na žárlivost partnerskou, na to, jak na ni nahlíží, jak by podle ní ve vztahu měla žárlivost ideálně vypadat, jak se svou vlastní žárlivostí blíží této ideální představě, zda a případně jaké má se žárlivostí na partnera zkušenosti atd. Pro bližší pochopení participantky jsem během rozhovoru použila také subjektivně validizační škálu s hranicemi 1 a 7, na kterou se

měly participantky zařadit. Číslo jedna zde znamenalo: „vůbec na svého partnera nežárlím“, číslo sedm naopak znamenalo: „velmi žárlím na svého partnera“. Měla-li participantka nějakou vzpomínku na dobu/situaci, kdy pocítovala žárlivost, požádala jsem ji, aby mi tuto zkušenost vyprávěla jako příběh – co ji vyvolalo, jaký byl průběh, co pocítovala, jak tuto situaci řešila apod. V poslední části rozhovoru, tedy v závěru rozhovoru, jsem se doptala na roli tohoto ještě nenarozeného miminka mezi partnery a každou participantku jsem ještě požádala, aby vzkázala něco ženám, které na své partnery hodně žárlí a následně těm, které na ně naopak vůbec nežárlí. Samotný rozhovor trval v průměru 1 hodinu, samozřejmě se jeho délka s každou participantkou proměňovala.

Díky této technice polostrukturovaného rozhovoru jsem tedy měla připravené otevřené otázky, kterých jsem se snažila držet, přičemž participantky se k nim mohly detailně vyjádřit (Ferjenčík, 2000), v případě neporozumění dotazu či odpovědi jsme si mohly vše ujasnit, doptat se a měly jsme také dostatek prostoru pro témata, která se naskytla, aniž bych je předem plánovala probírat. Pořadí mnou připravených otázek se poměrně liší dle průběhu jednotlivých rozhovorů.

Každý z rozhovorů jsem si nahrávala (samozřejmě zde informovanost a souhlas každé participantky), poté jsem tuto nahrávku doslovně přepsala a při prepisu zároveň zanonymizovala tak, aby dotyčné ženy nebyly dohledatelné. Změnila jsem tedy nejen jejich jména, ale i jména osob, o kterých hovořily, jména měst, která zmiňovaly apod.

Na vědomí jsem brala také možnost typickou právě pro výzkum dělaný kvalitativním způsobem, totiž že výzkumný problém i otázky mohou být v návaznosti na průběh výzkumu různě upravovány dle potřeby, a to už z toho důvodu, že vytváření vzorku, sběr dat, jejich analýza a interpretace probíhají souběžně (Hendl, 2005). Této možnosti jsem využila např. v případě, kdy jedna z participantek zmiňovala obavy z toho, že by mohla na svého partnera žárlit, kdyby věnoval jejich dítěti, obzvláště kdyby to byla holčička, větší pozornost než jí samotné – a to jak nyní v těhotenství, tak pravděpodobně i po narození potomka. Po rozhovoru s touto participantkou jsem vnesla toto téma i do samotného scénáře rozhovoru.

2.2.3. Vzorek výzkumu

Vzorek výzkumu tvoří těhotné ženy, které odpovídají i ostatním stanoveným kritériím vzorku. S ohledem na samu povahu problému a na podmínky pro účast na výzkumu jsem

tedy zvolila kritériální účelový výběr vzorku a techniku kritériálního nabalování (tzn., že mě některé původní participantky dovedly k dalším členkám cílové skupiny, které odpovídaly stanoveným kritériím). Při tvorbě účelového vzorku jsem o pomoc se získáním přístupu k nastávajícím maminkám požádala paní, která vede předporodní kurzy. Tato paní byla ochotna mi pomoci tím způsobem, že můj e-mail s prosbou o participaci nastávajících maminek na mém výzkumu rozeslala svým klientkám. Touto cestou ovšem na mou žádost žádná z nastávajících maminek nezareagovala.

Kritérii sestavení vzorku bylo:

- žena starší 18 let
- v 6. – 9. měsíci těhotenství
- otcem miminka je partner, se kterým si dotyčná žena plánovala společnou budoucnost i před zjištěním, že otěhotněla
- není si vědoma toho, že by trpěla nějakou psychickou poruchou
- narozena v České republice

Zdůvodnění kritérií vzorku:

- Žena starší 18 let – vyhledávala jsem ženy plnoleté, se kterými mohu udělat rozhovor pouze na základě jejich vlastního rozhodnutí, a také se domnívám, že „nezletilé matky“ by mohly tvořit spíše samostatný vzorek.
- Kritérium 6. – 9. měsíce jsem zvolila z toho důvodu, že žena je touto dobou již za půlkou těhotenství, je tedy za jedno už poměrně pravděpodobné, že potomka donosí a porodí, za druhé už má za sebou podstatnou část těhotenství, proto může hovořit o zkušenostech se žárlivostí z této doby, ať už ji zažívá či nikoli.
- Podmínkou, že otcem miminka je partner, se kterým si žena plánovala společnou budoucnost i před zjištěním, že otěhotněla, rozumím to, že potomek byl zplozen v rámci partnerského vztahu, jelikož do vzorku nezahrnuji ženy, které otěhotněly např. v rámci příležitostného pohlavního styku, a které tedy otce miminka např. ani nemusí blíže znát.

- Ženy s diagnostikovanou psychickou poruchou také do vzorku nezahrnuji, a to z toho důvodu, aby jejich žárlivost nebyla případně touto poruchou ovlivněna, aby tedy nedocházelo ke zkreslení dat.
- Kritériem „narození v ČR“ se snažím zajistit kulturní homogenitu vzorku.

Výzkum trval do saturace vzorku. Přesný počet participantek byl tedy zvolen až v průběhu výzkumu a to podle „sytosti“ nasbíraných dat. Nastávajících maminek ochotných participovat na mém výzkumu jsem sehnala celkem 12, ovšem dvě z nich se mnou přestaly komunikovat během domlouvání termínu schůzky a rozhovoru, jedna z žen se omluvila a jedna participantka mi na místě setkání sdělila, že se rozhodla, že nechce, aby byl náš rozhovor nahráván. S touto participantkou jsme část rozhovoru udělaly bez nahrávky, jediným sebraným materiálem zde tedy byly mé vlastní poznámky. Zbývající část rozhovoru, kterou jsme nestihly uskutečnit, mi dotyčná zodpověděla přes e-mail, ale vzhledem k tomu, že tato data nejsou bezprostřední, autentická a neměla jsem možnost se na místě na některé věci doptávat, nepoužiji tento materiál k analýze. K analýze tedy použiji 8 prepisů rozhovorů.

Souhrnně výzkumný soubor tvořilo 8 žen ve věku od 18 do 35 let (informaci ohledně věku postrádám u participantky Viktorie, která se ale jistě také řadí do tohoto rozmezí). V následující tabulce můžeme přehledně vidět složení výzkumného vzorku:

Jméno	Věk	Měsíc těhotenství	Počet dalších dětí	Počet let s partnerem	Svobodná / zasnoubená / vdaná
Marta	30	9.	0	2,5	svobodná
Lucie	28	5./6.	0	2	zasnoubená
Kristýna	24	6.	0	3	svobodná
Petra	35	7./8.	1	11	vdaná
Viktorie	-	8.	0	2	svobodná

Adriana	29	7./8.	1	10	svobodná
Bětká	24	6.	0	5	svobodná
Tamara	30	6./7.	0	15	vdaná

2.2.4. Procedura a etika výzkumu

Participantky byly oslovovány nejčastěji skrze mobilní telefon či pomocí sociální sítě Facebook, dále také skrze e-mail či osobně při náhodném setkání. Ohledně místa konání rozhovoru měla vždy participantka výhradní právo volby. Rozhovory se tedy konaly na místech, jakými byly: domov participantky, kavárna/restaurace, dětská herna či park. Rozhovory probíhaly individuálně, přičemž každý trval přibližně hodinu.

Co se týče etických otázek, účast na výzkumu byla samozřejmě čistě dobrovolná a žádná z participantek k ní nebyla nijak nucena ani přemlouvána. Pokud participantka po oslovení a představení mě i výzkumu souhlasila se svou účastí, ihned jsme probraly všechna kritéria, abychom věděly, zda spadá do požadovaného vzorku či nikoli, neboť jsem usilovala o vzorek značně homogenní. Také jsem participantky již dopředu požádala o možnost pořízení zvukové nahrávky rozhovoru a ujistila jsem je, že následně nahrávku přepíši a zanonymizuji, tzn., že změním jméno její i všech ostatních, o kom by případně hovořila, změním názvy měst atd. Při domlouvání místa a času setkání jsem se vždy snažila přizpůsobit se požadavkům participantek (cestovala jsem za nimi i do jiných měst) a při setkání jsem se nejprve snažila navodit příjemnou, bezpečnou atmosféru a trochu se s těmito ženami seznámit, říci si něco i mimo výzkumné téma, ať už o cestě na místo srazu či o počasí. Kromě jedné participantky mi všechny ještě před začátkem rozhovoru nabídly tykání, takže jsme si v průběhu výzkumu tykaly. Tato skutečnost možná ubrala průběhu výzkumu na oficiálnosti (což se odráží i v naší mluvě), ale na druhou stranu navodila důvěrnější vztah a autentičtější projevy. Než jsme začaly s rozhovorem, znovu jsem se zeptala, zda je v pořádku nahrávání rozhovoru, a po zapnutí nahrávání, tedy na začátku rozhovoru, jsem se znovu představila (sebe, univerzitu a fakultu, bakalářskou práci). Znovu jsme zopakovaly kritéria vzorku, skutečnost o nahrávání rozhovoru a následné práci s daty a představily jsme si osnovu rozhovoru. Participantky byly ujištěny, že na otázky, které by jim byly nepříjemné, nemusí odpovídat, případně mohou rozhovor ukončit

předčasně, a v případě např. nepochopení mého dotazu se mohou doptávat i ony mne. Také jsem podotkla, že budu ráda, když se u mých otevřených otázek rozovídají, abych mohla lépe pochopit jejich vnímání, zkušenosti a pohled na fenomén žárlivosti, a že žádná odpověď není správná nebo špatná. Na závěru tohoto představení jsem se zeptala, zda má participantka nějaký dotaz, případně zda můžeme začít s rozhovorem jako takovým.

Pokud jsem v průběhu rozhovoru nabyla dojem, že se participantka začíná cítit nepříjemně, zopakovala jsem, že není problém, abychom pokračovaly k další otázce, ale této nabídce žádná z participantek nevyužila, vždy jsme téma dokončily.

Téměř vždy po skončení rozhovoru (vždy, když participantka nechvátala) jsem s účastnicí strávila ještě nějaký čas, ve kterém jsme si povídaly např. o těhotenství, o mém studiu atp. V tomto čase jsem jim také předala dárek, který jsem pro ně měla připravený jako poděkování (čokoládu pro ni, malou lahvičku s kousátkem nebo termolžičkami pro miminko), ale předem o jeho obdržení nevěděly. Případně jsem také zaplatila veškerou útratu (pokud jsme navštívily kavárnu apod. a participantka to razantně neodmítla).

Při prepisování rozhovorů jsem dbala na to, aby prepisy byly doslovné (aby tedy nešlo ke zkreslení dat) a řádně zanonymizované. Následně jsem s těmito prepisy pracovala při analýze, kterou jimi dokládám. Nedošlo tedy k žádné úpravě těchto promluv, tzn., že jsou citovány včetně přeřeknutí a nespisovných, popř. vulgárních výrazů (stejně tak i otázky tazatele uvádím tak, jak byly položeny). Interpunkční znaménka v prepisech odpovídají převážně toku promluvy, nikoli pravopisným pravidlům.

2.3. Analytické postupy

K analýze bylo použito 8 prepisů rozhovorů (což činí celkem přibližně 280 stran textu, necelých 76 000 slov). Vzhledem k povaze výzkumného problému, který se zaměřuje na prožívání a porozumění vlastní partnerské žárlivosti žen v době jejich těhotenství, byla použita interpretativní fenomenologická analýza (IPA), jež byla od 90. let 20. století rozvíjena Jonathanem A. Smithem, a která vede právě k „*porozumění zkušenosti člověka na idiografické úrovni se zaujetím pro to, jaký význam přisuzuje své zkušenosti určitý člověk v určitých podmínkách či situaci...*“ (Řiháček, Čermák, Hytych et al., 2013, str. 9). Podle tohoto popisu bylo v mém výzkumu vhodné pro analýzu dat využít právě IPA, neboť mým cílem bylo porozumět prožívání (zkušenosti) a porozumění (významu) žárlivosti žen

(idiografická úroveň) v době jejich těhotenství (určitá podmínka/situace). Analýza nebyla prováděna hloubkově, ale horizontálně, jelikož nebylo mým cílem zpracovat jeden případ se všemi jeho detaily, ale hledat případné podobnosti, pravidelnosti, významné okamžiky napříč několika případy.

Před celým procesem výzkumu i v jeho průběhu bylo prospěšné, abych si jakožto výzkumník uvědomovala, jaký mám já osobně k tématu výzkumu vztah a předsudky, neboť tato má sebereflexe může přispět k jeho validitě. Konkrétně to znamená, že já sama mám nějakou zkušenost s ne/zažíváním partnerské žárlivosti a jejím pochopením, ale tato má zkušenost je jedinečná, stejně jako je jedinečná každá zkušenost a každé porozumění žárlivosti participantek v mém výzkumu (které se navíc nacházejí v době těhotenství, se kterou já osobně nemám zkušenost). Musela jsem si toto uvědomovat, abych své pochopení a představy, které mám ohledně fenoménu žárlivosti, nepodsouvala ani participantkám samotným, ani do mých výkladů jejich porozumění. S ohledem na vlastní předporozumění tématu žárlivosti jsem očekávala, že ženy v těhotenství budou žárlit na své partnery buď stejně jako doposud nebo více, neboť se na něm mohou nyní cítit více závislé a zároveň mohou být v těhotenství celkově citlivější, zranitelnější a mohou spíše vyžadovat partnerovu výlučnou pozornost. Toto téma je dle mého názoru ve většině vztahů poměrně tabuizované, žárlivost je často terčem posměchu či nepochopení, a pro maminky může být nepříjemné se o žárlivosti bavit.

Před zahájením samotného výzkumu jsem v souladu s přístupem IPA sestavila scénář rozhovoru s převážně otevřenými otázkami, který jsem následně poupravila dle rad a komentářů mé vedoucí bakalářské práce. Nahrávky rozhovorů jsem doslovně přepisovala a případně jsem scénář obohatila o otázky vyplývající z témat, která mě osobně nenapadla, ale vyvstala v průběhu minulých rozhovorů (jako např. žárlivost matky, při které rivala představuje vlastní potomek). Analýza probíhala tak, že jsem si opakovaně četla a kódovala prepis jednoho rozhovoru (konkrétně rozhovor s participantkou Martou), tj. dělala jsem si poznámky u těch částí textu, které jsem shledávala významnými, zajímavými vzhledem k tématu práce. Taková poznámka zněla např.: „negativní vztah k žárlivosti“, která je v textu ukotvena např. citací: „*Je to podle mě negativní vlastnost.*“ nebo „*mně to přijde zoufalý*“. Naopak zde vyvstala i poznámka „pozitivní vztah k žárlivosti“, kdy participantka na otázku, zda by podle ní tedy ideálně žárlivost ve vztahu neměla být, odpověděla: „*Né, to ať je, to ať jako jo, ale určitě by neměl... neměl by ten*

člověk toho druhého omezovat, vopravdu, neomezovat, nevyčítat, mělo by to být vopravdu zdravý. Ale zase na druhou stranu ten druhý by měl mít pocit, že tomu jeho partnerovi není úplně šumák kde je, s kým je a proč.“ Tato poznámka se prolíná ještě s poznámkou „zdravá vs. nezdравá žárlivost“.

V dalším kroku jsem na základě těchto svých (vždy v textu ukotvených) poznámek začala rozvíjet témata, která se v rozhovoru objevují – na základě těchto již uvedených poznámek např.: „Ambivalentní pojetí žárlivosti“.

Po zpracování prvního rozhovoru jsem se podobným způsobem věnovala dalším prepisům, ovšem neubráníla jsem se tématům, která mi v mysli zůstala z předchozích analýz prepisů, a tak jsem mnohá z nich rovnou spojovala napříč rozhovory a hledala nějaké společné či naopak odlišné aspekty těchto výpovědí.

2.4. Výsledky výzkumu

Dovolte mi nyní popsat, co se odehrává v nasbíraných datech, tato tvrzení doložit citacemi participantek a následně představit vyplývající závěry, ke kterým jsem v rámci analýzy dospěla. Ačkoli v průběhu rozhovorů a analýzy vyvstala mnohá zajímavá témata (jako např. přátelská žárlivost nebo výrazná podobnost povah přítele a přátel participantky), pracovala jsem pouze s takovými tématy, která reflektují prožívání, porozumění a ne/zakoušení partnerské žárlivosti participantek. Pojdme si tato témata, podtémata a interpretace ukázat:

I. POROZUMĚNÍ ŽÁRLIVOSTI – AMBIVALENTNÍ POSTOJE

▪ Žárlivost jako negativní vlastnost, stav či pocit

První reakce participantek na otázku „Co se Vám vybaví, když se řekne žárlivost?“ bývaly rozmanité, ale obecně velmi záporné. Velká část participantek popisovala žárlivost jakožto vlastnost člověka, tedy jako něco, co je mu bytostné, ale objevuje se i pojetí žárlivosti jako „stavu“ a „pocitu“, ke kterému dochází v kontextu různých situací. Pojdme se podívat na to, co konkrétně si participantky vybavily pod pojmem žárlivost:

T: Co se Ti/Vám vybaví, když se řekne žárlivost?

„Nějaká taková pro mě celkem negativní vlastnost nebo považuju jí za negativní. (...) faktor nebo nějaký prvek, kterej může úplně snadno zničit vztah, jako vnímám to jako něco negativního.“

Marta

Dále si Marta pod pojmem žárlivost představovala např. nedůvěru, majetnickou vlastnost, zakomplexovanost, nízké sebevědomí, slabost, scény, agresí, zoufalost, nevyrovnanost; sama ji má z vlastní zkušenosti spojenou s pocity vzteku, našťvanosti a uraženosti.

„...přijde mi to prostě jako negativní vlastnost (...) jako nějaká i slabost a možná i to mám jako že žárlivost taky nedostatek sebeúcty vlastní...“

Lucie

Při popisu zkušenosti se žárlivostí hovoří Lucie o pocitu ohrožení ze ztráty partnera, nejistotě ve vztahu a o zažívaném smutku.

„No, je to nejhorší vlastnost, co může ženská jako mít... (...) Je to prostě zlo jako.“

Viktorie

Viktorie osobně zažívá při žárlivosti vztek, pocity nedostatečnosti a její myšlenky se týkají toho, že ostatní slečny jsou lepší než ona.

„má člověk strach prostě, aby ten č-když toho druhýho člověk vopravdu miluje, tak se bojí prostě, aby jako nevo-jako nešel za jinou nebo takhle (...) Myslim si, že to je takový špatný, no, že člověk jako žárlí nebo něco, že jo, protože si říká, že by měl tomu druhýmu věřit...“

Kristýna

Kristýna má žárlivost spojenou s pocity strachu a nedůvěry. Ve vlastní zkušenosti se žárlivostí zmiňuje kromě strachu ze ztráty partnera také myšlenky a představy o tom, co asi partner dělá (kde, s kým,...). Zároveň zde ale můžeme vidět, že žárlivost chápe jako důkaz opravdové lásky (*„...když toho druhýho člověk vopravdu miluje, tak se bojí prostě, aby jako nevo-jako nešel za jinou nebo takhle...“*).

„No hrozný scény nějaký, nepříjemnej pocit v těle, ee, takový vnitřní svrbění, mm, podezírání, á, až do takovejch nějakých teatrálních výstupů (...) prostě to mám spojený s takovým jako nepříjemnem v sobě, že prostě, že-že na

to samozřejmě myslíte, furt to máte prostě v sobě, nějaký podezření nebo něco a chcete se toho zbavit, ale nevíte jak (...) takový vopravdu jako vnitřní svědění, úzkost, že pořád vlastně to máte v sobě. Taková... Taková osina. (...) No je to prostě hroznej stav no. (...) hnusnej, odpornej, vnitřní pocit.“

Petra

Petra nenahlíží na žárlivost jako na vlastnost, jak tomu bylo u mnoha jiných participantek, ale jako na velmi nepříjemný stav, pocit a myšlenky, kterých je velmi těžké se zbavit. Z její výpovědi je patrná silná averze proti žárlivosti. Dále Petra hovořila v souvislosti se žárlivostí např. o veřejných výstupech žárlivce, do kterých může žárlivost vygradovat, o obviňování, napadání a podezírání partnera a o vymyšlení konstruktů, představ a různých scénářů žárlivcem.

„...asi ta netolerance těch partnerů, že jeden asi netoleruje toho druhýho nebo ne-ne-a nedůvěra (...) pod pojmem žárlivost já vidím to, když jeden partner druhýho podezřívá...“

Adriana

Dále Adriana vysvětluje, že pokud má člověk nějaké podezření, má se na danou záležitost partnera zeptat a spokojit se s jeho odpovědí. Pokud se s ní však nespokojí a stále partnera podezřívá, je to žárlivost. Adriana také hovoří o nejistotě, o váhání, zda partnerovi věřit, o možné spojitosti mezi žárlivostí s vlastněním a ovládnutím partnera a o tom, že za žárlivost se spousta lidí stydí. Z vlastní zkušenosti popisuje při žárlivosti prožívanou sebelítost a ukřivděnost.

„No, tak, vztah... myslím si, že žárlivost je vo tom, že prostě jakoby si partneři nedůvěřujou vzájemně. Takže nedůvěra. Závist...? (...) když si dva lidi důvěřujou, tak nemaj prostě vůbec podnět k tomu, aby žárlili, že jo. (...) Myslím si, že to je pocit člověka, kterej jakoby... mu nedělá dobře, jo, nějakym způsobem prostě tomu člověku ubližuje.“

Bětko

Bětko rozumí pod pojmem žárlivost pocit, který člověku ubližuje a který pramení z nedůvěry ve vztahu. Ten, kdo zakouší žárlivost, je podle slov Bětky: nešťastný, pravděpodobně brečí, vzteká se, myslí např. na to, kde a s kým se nachází jeho partner a domýšlí si. Dále hovoří o nedostatku společně tráveného času (společně trávený čas dle Bětky upevňuje důvěru mezi partnery). Z vlastní zkušenosti se žárlivostí popisuje

zažívanou nenávist jak k milovanému, tak k rivalce, sebelítost a již zmiňovanou nedůvěru k partnerovi.

„Podle mě je to prostě nějaká chronická nedůvěra v toho partnera, dost často jako bezdůvodná, která vyústí v nějaký jako přehnaný jednání, nějakou až jako hysterii (...) nějaký nekontrolovatelný emoce úplně, výbuchy, křik (...) vyčítaj si nesmysly navzájem a-a tak. (...) Žárlivost je, že mám jako pocit, že někdo mi bere něco máho. (...) Určitě si myslím, že jako obecně je žárlivost vnímaná dost negativně, že to je jako ta špatná vlastnost (...) jako podle mě, ve většině případů, to je negativní. Ale jako dokážu si představit, že existuje jako žárlivost, která je pozitivní (...)“

Tamara

Tamara rozumí žárlivosti jako chronické nedůvěře v partnera, případně jako špatné vlastnosti. Její asociace se žárlivostí působí až agresivně – „výbuchy, křik, ...“. I přes původní radikálnost však zmiňuje také možnost existence pozitivní žárlivosti. Tamara osobně se při zakoušení žárlivosti našve, případně rozbřečí, dále také podotýká, že dříve bývala až hysterická. Hovoří ovšem o žárlivosti z důvodu toho, že partner trávil mnoho času s přáteli, nikoli o žárlivosti jako následku ohrožení rivalkou.

Jak jsme se mohli přesvědčit ve zmíněných narativech, participantkám se pod pojmem žárlivost vybavily rozmanité asociace. Dle mého názoru všechny tyto reakce nasvědčují tomu, že žárlivost bývá v předporozumění těchto žen uložena jako něco velmi negativního a ohrožujícího, což ostatně koresponduje i s obecnými definicemi žárlivosti. Tento postoj lze považovat za kulturně podmíněný, neboť v našem kulturním zázemí je žárlivost často tabuizovaná, a jak mnohé participantky zmiňovaly, vnímaná jako negativní vlastnost jedince, slabost, projev nízkého sebevědomí, nedůvěry, nejistoty apod. Ostatně v rozhovorech zazněl i názor, že někdo je příliš hrdý na to, aby žárlil. Příkladem mohou být slova participantky Lucie:

„asi jsem moc hrdá na to, abych byla žárlivá“

Lucie

Pakliže uvážíme jako opak hrdosti např. stud, další sociální emoci, je patrné, že žárlivost nebudeme vnímat jako něco žádoucího, kladného. Dalším možným důvodem zatvrzele negativních počátečních reakcí na slovo žárlivost je to, že participantkám se často vybavily velké žárlivé scény „jako z filmu“, křik, dále také narušování soukromí apod., a

až v následujícím detailnějším rozboru žárlivosti se zamýšlely nad drobnými pocity a projevy žárlivosti, které jim už tak silně negativní nepřipadaly, naopak je shledávaly jako důkaz lásky, projevy zájmu a náklonnosti.

▪ **Žárlivost jako přínos, motivace a potěšení**

Participantky v průběhu rozhovoru velmi často (i přes počáteční ryze negativní postoje k žárlivosti) dospěly k názoru, že v žárlivosti lze nalézt i potenciál pro zkvalitnění vztahu, to znamená, že žárlivost může sloužit jako motivace stát se lepším přítelem/přítelkyní či jako důkaz náklonnosti k partnerovi. Mnohé byly až toho názoru, že žárlivost (jemná, pozitivní, zdravá,...) do vztahu patří. Příkladem jsou tyto citace:

„Já si myslím, že taková ta střední žárlivost by měla bejt v každom vztahu. Že takový zase uplně takovýto nežárlení že si myslím, že taky není dobrý, no, že jako trošku aspoň, že i to toho partnera potěší, že jo, že vlastně na něj třeba žárlí nebo takhle, že si myslím si, že to může bejt i takovej přínos do toho vztahu, no. (...) že furt vo něj ten d-prostějšek stojí, že jo, že žárlí a takhle, že to třeba může i potěšit toho partnera si myslím.“

Kristýna

„Já si jako myslím, že ta do vztahu asi patří, jo, že to třeba tomu druhýmu dělá dobře, že jo.“

Bětko

„... myslím si, že ve svý podstatě ta žárlivost může bejt trošku jako i pozitivní. Nebo jako že to může – když-když je jako v nějaký rozumný míře, tak to může znamenat, že toho druhýho si vážíš a chceš, aby jako... byl s tebou nebo něco takovýho a... prostě si ho vážíš a nebereš ho za samozřejmost, což může ve finále jako pomoct. Nějak jako tomu vztahu nebo něco takovýho... (...) Že se pak jako i ten člověk sám snaží, aby ten druhý byl jako šťastnější, spokojenější a všechno... (...) jako aspoň v malý míře by to jako mělo bejt v každým vztahu.“

Tamara

„...nevím, jestli může bejt pozitivní žárlivost. Tak pozitivní žárlivost jako takovej lehký nádech, kterej vás třeba motivuje a stimuluje k něčemu, to možná by mohlo bejt, no, jako že i nějaká pozitivní linka v tom, že třeba prostě si řeknete: „hele tam – tam je zajímavá kolegyně“, tak-tak třeba se prostě začnete jako o to-o to více usmívat na partnera doma, ...“

Petra

Výše zmíněné promluvy participanteky nasvědčují tomu, že ačkoli zpočátku rozhovoru hovořily o žárlivosti s velmi negativním nádechem, jejich pojetí žárlivosti se ve většině případů v průběhu rozhovoru a hlubším zamýšlením se nad tímto fenoménem proměňovalo. Tato proměna spočívá v tom, že postupně docházelo k diferenciaci na negativní vztah k žárlivosti „negativní/nezdravé/patologické“ a pozitivní vztah k žárlivosti „pozitivní/zdravé/jemné“.

Ukažme si nyní pro ilustraci některé příklady dělení žárlivosti a terminologii samotných participantek:

- Bětka: zdravá vs. nezdravá žárlivost – dále zmiňuje žárlivost „jemnou“, která má být zdravá
- Tamara: žárlivost pozitivní vs. negativní
- Kristýna: hovoří o nežárlení, střední žárlivosti a přehnané žárlivosti

Několik participantek dokonce zmínilo, že „pozitivní“ žárlivost do vztahu patří. Zde se však nabízí otázka, jaká podoba žárlivosti je ještě pozitivní, a kde končí. Touto problematikou jsem se nezabývala, spokojila jsem se se zjištěním, že při zamýšlení se nad fenoménem žárlivosti se její význam posunuje pryč z extrémně negativní roviny a postupně se odtabuizovává.

Příkladem uveďme znovu participantku Tamaru, která zpočátku na žárlivost reagovala slovy jako je: chronická nedůvěra v partnera, přehnané jednání, hysterie, křik apod. Ovšem v závěru rozhovoru, na mou prosbu, aby něco vzkázala ženám, které na své partnery vůbec nežárlí, odpověděla následovně:

„...to, že na něj vůbec jako nežárlej, tak mám spojený s tím, že jako ho berou strašně moc jako samozřejmost. A to mi přijde, že není dobře.“

Tamara

II. NE-ZAKOUŠENÍ ŽÁRLIVOSTI V DOBĚ TĚHOTENSTVÍ

Ačkoli každá z participantek měla nějakou vzpomínku na dobu či na konkrétní situaci, kdy na vlastní kůži prožívala partnerskou žárlivost, tyto zkušenosti se téměř nikdy netýkaly doby těhotenství. Na mou otázku, zda by měly nějakou takovou vzpomínku z doby těhotenství, odpovídaly záporně, případně vzpomínaly, zda by si na něco vzpomněly. Na

jinou otázku, zda vnímají nějaký rozdíl ve své žárlivosti oproti době před těhotenstvím, odpovídaly tak, že nevnímají (příp. rozhodně ne její nárůst), a že jim partneři v tuto dobu nedávají žádné důvody k žárlivosti. Žárlivost v době těhotenství, pokud se objevovala, tak spíše v tom smyslu, že dotyčné žálí (nebo by teoreticky žárlily) na přátele partnera, tedy když partner věnuje čas svým přátelům na úkor participantek, přičemž vylučovaly aktuální pocitování možného ohrožení ze strany jiné ženy, ať už reálné či imaginární rivalky. Zde tedy shledávám jisté prolnutí spíše se závistí, a to v tom smyslu, že bez obav z případné ztráty partnera mohou spíše závidět parterovým přátelům jeho přítomnost, než aby pociťovaly přímo žárlivost jakožto obavu ze ztráty partnera.

Participantky také akcentovaly, že jsou nyní šťastné, spokojené a klidné. Pokud je něco trápilo, tak obavy, aby vše dobře dopadlo a miminko se narodilo v pořádku, případně např. nedořešené záležitosti jako jsou partnerovy problémy z dřívějších dob nebo nepřipravené bydlení. Příkladem nezakoušení žárlivosti a naopak pociťování psychického klidu a spokojenosti budiž následující citace:

„Myslím si, že jsem naopak víc asi v pohodě. (...) žárlím třeba na ten jeho čas, ale nežárlím jakoby na jinou ženskou.“

Lucie

„Jestli se to změnilo, tak určitě ne jakoby k tomu, že bych byla víc žárlivá, to mi nepřijde. Já jsem spíš právě jako vyklidněná. (...) teď jsem si spíš asi víc ještě jistá tím, tím přítelem... Jo, že, že je to tak, jak to má být...“

Marta

„...mě to [těhotenství] hrozně jako uklidnilo a mám pořád jako dobrou náladu, nic mě jako ne-nerozhodí, nic mě nestresuje, všechno je mi úplně putna – v práci, cokoliv. Fakt jako najednou jsem hrozně jako v klidu. (...) Myslím si, že jako čím dýl jsme spolu a i teď jako tohle všechno [sňatek a těhotenství], tak že jako ta žárlivost se u mě jako strašně minimalizovala... (...) I to, co by jako předtím, ještě třeba před rokem před dvěma vadilo, tak teď už-už mi jako nevadí vůbec. (...) určitě je to tím, jak se jako ke mně teď hrozně hezky chová a naopak z něj mám jako pocit, že se fakt snaží, aby jako maximum času trávil se mnou. Á, no a celkově jsem jako hrozně spokojená a-a nemám pak jako důvod nic-nic takovýho [žárlivost] jako pociťovat. (...) Že fakt věci, který by mě jinak předtím štvaly nebo mi byly líto, tak jsou mi teď úplně jedno.“

Tamara

„... [v době těhotenství] nežárlím vůbec, mi přijde. (...) Možná chvilčkama jako s-je tam taková-ten-ten-takovej ten náznak malej, ale jinak prostě... (...) [partnerovo chování – pusa na rozloučenou i uvítanou, hlazení břicha,...] mě fakt ještě víc ujistí, že vůbec nemám důvod jako žárlit.“

Viktorie

„já jsem mu dala něco, co mu jiná nedá přece [ve smyslu jejich společné potomky, konkrétně staršího syna, ale i očekávané miminko]...“

Adriana

Od ostatních participantek se mírně odlišovala Kristýna, která také nevnímá výrazné proměny své žárlivosti od doby, kdy otěhotněla, ale jako jediná z mého vzorku se obecně považuje za hodně žárlivou (také na subjektivně-validizační škále se zařadila na bod 4 ze 7, tedy nejvýše ze všech zúčastněných). V průběhu rozhovoru jsem zjistila, že se žárlivostí má zkušenosti i z minulých vztahů, ale nyní své žárlení přisuzuje tomu, že vztah s aktuálním přítelem a otcem miminka – Oldou - vnímá výjimečně, a tím více se děsí jeho ztráty. Kristýna říká:

„...i když třeba jako Oldovi třeba věřím, že jo, ale prostě furt to tam jako mi naznačuje, že třeba by se taky mohlo něco jako stát, že jo, že prostě by mě moch opustit nebo něco (...) myslela jsem si, že nikdy nejsem, ale jako jsem žárlivá, to jsem jako, že jsem jako hodně si myslím (...) tak jako zatím je to takový jako že, Olda mi nějaký jasný důvody nedává, nebo něco, ale – jako že bych jako za-začít měla nebo něco, ale jako zatím si myslím, že v tom nějaký rozdíl jako zatím nevidím, no. (...) Já si myslím, že tam nějaký velký změny v tom těhotenství jakože zatím nemám...“

Kristýna

Z uvedených citací vyplývá, že pro ženy v tomto výzkumném vzorku žárlivost převážně není tématem, se kterým by se nyní potýkaly. Jsou naopak spíše pozitivně laděné a nejsou si vědomy důvodů, proč by měly na partnera žárlit. Často však během rozhovoru došlo na téma „změna postavy“, která participantkám většinou nevadila, ale jak vidíme, některé ženy ji mohou vnímat jako možné ohrožení (domnívám se, že právě ty ženy, které se s žárlivostí na partnera už tak potýkají, a změna postavy je právě proto více zneklidňuje):

„tak třeba si říkám: „Olda, takovej hubeňour, aby si nenašel nějakou hubenou“

Kristýna

Dle mého úsudku se zde nabízejí tři možné výklady toho, z jakého důvodu si jsou ženy ve většině případů (alespoň z mého vzorku) v době těhotenství jisté pevností svého vztahu a svým místem vedle partnera. Domnívám se, že možné příčiny nepocit'ování důvodů žárlit na partnera mohou být následující:

1. Hormony: Jak již bylo řečeno, estrogen a progesteron mohou způsobovat pocity klidu a spokojenosti. Jelikož jejich produkce v době těhotenství mnohonásobně stoupá, je možné, že tento jejich rapidní nárůst působí na psychiku ženy tím způsobem, že tlumí/mění vnímání některých spouštěčů negativních pocitů, jako je právě i žárlivost, a naopak dodává těhotným ženám pocity spokojenosti, jistoty, optimismu apod. Tento mechanismus by mohl být výhodný i z evolučního hlediska, jelikož by chránil vyvíjející se plod před negativními stavy a prožitky matky, které by mohly ve svém výsledku ohrožovat samotného potomka, jelikož ten je v tuto dobu ke všemu, co s matkou souvisí, velmi senzitivní.

2. Popření ohrožení a proměna interpretace okolností, které žárlivost spouštěly: Participantky velmi akcentovaly, že jim partneři nedávají žádný důvod žárlit apod. Ptám se tedy, zda je tomu opravdu tak, že nastávající tatínkové opravdu změni své chování, že přestanou dělat, to, co v ženách dříve vzbuzovalo pocity žárlivosti, nebo zda je tomu tak, že ženy chování svých partnerů začnou vlivem všech bio-psycho-sociálních změn, které v době těhotenství zažívají, jinak interpretovat – samozřejmě aniž by si to uvědomovaly. V případě, že těhotné ženy přikládají jiné významy chování partnera v tom smyslu, že dříve žárlivé podněty v této době už nepředstavují spouštěče žárlivosti, mohou získat pocit, že důvody žárlit skutečně neexistují. Na vnímanou jistotu ohledně partnerského vztahu bychom mohli nahlížet z psychoanalytického úhlu pohledu jakožto na výsledek uskutečněného popření možného ohrožení rivalkou. Zapojíme-li také sociobiologický přístup, podle kterého ženy žárlí právě kvůli strachu z opuštění partnera a ztráty jeho investic, lze se domnívat, že v období těhotenství, kdy začíná být potřeba těchto investic aktuální, by měla žárlivost narůstat. Jako obranný mechanismus před těmito negativními

pocity by nyní mohlo dojít k popření či vytěsnění možného rizika. Výsledkem by byla pocíťovaná jistota, změna interpretace partnerova chování a následné nezažívání žárlivosti.

3. Třetím možným vysvětlením může být to, že společný potomek začne alespoň z pohledu ženy představovat jakési velmi pevné pouto mezi partnery, čímž v jejich představách zvyšuje také její cenu v očích partnera. Ačkoli participantky byly teoreticky proti udržování nefunkčního partnerského vztahu jen kvůli společným potomkům, je možné, že nevědomky jim společný potomek s partnerem dává jakousi jistotu, představuje něco, co partnerovi poskytly a on je díky tomu zkrátka neopustí. Příkladem může být již zmiňovaná citace participantky Adriany: „*já jsem mu dala něco, co mu jiná nedá přece*“ (čímž má na mysli konkrétně jejich společné potomky se všemi jejich kvalitami).

Pokud by v těhotenství probíhaly (případně i společně) tyto faktory, tj. zvýšená produkce hormonů, které zklidňují a rozradostňují, popření obav ze ztráty partnera, proměna interpretačního vzorce partnerova chování a vnímání potomka jako „pojistky“ věrnosti partnera, nebylo by nic zvláštního na tom, že participantky nemívaly žárlivé vzpomínky z doby těhotenství, které by se týkaly přímo ohrožení vztahu (jak už bylo řečeno, ženy zmiňovaly spíše žárlivost kvůli času, který partner tráví s přáteli).

III. VZTAH K PARTNEROVI V DOBĚ TĚHOTENSTVÍ

Nápadně podobné si není jen časté přesvědčení participantek, že nyní nemají důvod žárlit, ale také jejich velmi pozitivní vztahování se k partnerovi. Participantkám jsem položila mj. následující dvě otázky: *Pokud to vezmeme celkově, jaké pocity k Vašemu partnerovi Vás během těhotenství provází?* a poté, když participantka odpověděla, doptala jsem se: *Změnily se tyto Vaše pocity nějak oproti době před těhotenstvím? Nebo změnil se jakkoli Váš vztah?* Jak si ihned ukážeme prostřednictvím citací, ať už ženy určité změny shledaly či nikoli, hodnotily své partnery i celkově jejich vztah velmi kladně.

„Jsem šťastná, že mám skvělého chlapa a čekám s ním to miminko, že jo. Že jsem mohla potkat to nejlepší, co mě kdy v životě mohlo prostě potkat.“

T:...Jaký pocity máš ke svému partnerovi během toho těhotenství, čím pro tebe jakoby je ten partner?...

„Uplně skvělou podporou. (...) člověk, na kterýho se můžu spolehnout ve všem.“

T: A to se třeba změnilo oproti době před těhotenstvím?

„To né (...). Je to prostě úplně úžasnej chlap.“

Viktorie

„vim, že se na něj jako můžu spolehnout, že vim, že se o mě postará (...) že mu můžu úplně věřit. (...) ted' si říkám jako že jo, fakt jako jsem udělala dobře a vidim, že se o mě jako postará, i když jsem nechutná, celá poblitá a-a jeho to jako neodradí.“ [Pro Tamaru bylo velmi významné, jak se o ni partner staral v počátku těhotenství, když trpěla silnými nevolnostmi.]

T: ...jaký pocity tě k tvému partnerovi během toho těhotenství nějak provází? (...) Co v něm vidíš?

„Já ho vnímám, ted' ho fakt vnímám úplně jako nejlíp, nejpozitivnějc z-za celou dobu, co ho znám, jakože jsem hrozně, ale hrozně ráda, že ho mám. Nedokážu si představit, že by-že bych vedle sebe měla mít někdy někoho jinýho, přijde mi, že to je fakt, jako že jsem měla hrozný štěstí...“

T: Takže nejlíp za celou dobu.

„Nó, nic negativního bych o něm ted' jako fakt neřekla.“

T: ...to je přímo od té doby jakoby nebo od toho těhotenství takhle...

„Tak od toho těhotenství je to fakt jako takhle extrémně.“

Tamara

T: ...Čím pro tebe jakoby je ted', když spolu čekáte tu rodinu?

„Já třeba, mmm, v něm vidim živitele rodiny, samozřejmě partnera a hlavně já si myslim, že bude skvělej táta, ...“

T: A koukáš se na něj ted'ka trošku jinak třeba, než když jste byli jenom vy dva ve vztahu bez-bez miminka?

„Jo, koukám. Vnímám si jakoby spousta věcí, že jo (...) vidim, že se prostě snaží daleko víc, jo, ted'kon začal bojovat vo jiný místo v práci, aby měl víc peněz, aby nás prostě mohl-mohl zaopatřit. A vidim jakoby tu snahu, že i jeho to jakoby prostě změnilo. (...) pomáhá mi třeba doma, což jako nedělal vůbec...“

T: Takže to vnímáš asi pozitivně jako nějaký ty změny...

„Jo, ahm. Nevidim žádnou negativní, všechno jakoby...je takový zatím hezký, zalitý sluncem.“

Bětka

T: ... Čím pro tebe jakoby ten tvůj parter je teď?

„Oporou hlavně (...) že se ten vztah hodně utužil, že si myslím jako hodně že jsme se spojili (...) se ten vztah hodně utužil no tím, že vlastně čekáme to mimčo no...“

T: A celkově si myslíš, že je to jakoby stejný, že to není tak, že teď by si ho viděla nějakajma jinejma očima než před tím otěhotněním...?

„Ne, zatím to беру tak jako, jako stejně.“

Kristýna

T: Takže když bys to měla shrnout, jaký pocity tě k tomu partnerovi provázej během těhotenství, tak si myslíš, že se vlastně ani moc nezměnily?

„Em em. Ale myslím si, že na něj mám větší nároky [v tom smyslu, aby vyřešil své problémy] (...) víc jako i se určitě na něm cejtím víc závislá a nebo i chci bejt na něm třeba víc závislá. A byla bych ráda, i kdyby von byl víc jako, jako na mně závislej nebo ke mně víc spjatej, abych právě cejtla to bezpečí, který už není jenom jako pro mě, ale i pro to dítě. (...) chci po něm spíš aby jako počítal s tím, že se bude jako se mnou jako víc starat vo to jako dítě a ne ne, že já budu doma čekat: vysol prachy...“

Lucie

T: A když to vezmem celkově, jaký pocity k tvému partnerovi tě provází během toho těhotenství?

„Tak je to nějakaj hlubokej cit, láska, ehm, hrozně si ho vážim, a, a je, jsem mu vděčná za to, co teď dělá [připravuje bydlení, má náročnou práci] (...) dává na mě pozor...“

T: A změnilo se to nějak právě oproti době (...) než jsi otěhotněla?

„Veskrze to samý, ale myslím si, že se to všechno strašně moc prohloubilo, vopravdu. Jako silně. To, to... Že se to tak vše zesílilo.“

Marta

Jak se lze na základě těchto dat domnívat, u těhotných žen odpovídajících daným kritériím výzkumného vzorku, shledáváme zatvrzele kladný vztah ke svým partnerům.

V těchto datech jsem vyzozorovala následující body:

- Vyzdvihování hodnoty partnera: V rozhovorech kupříkladu zaznělo to, že participantka měla „*hrozný štěstí*“, že má právě tohoto partnera (Tamara) či „*Jsem šťastná, že mám skvělého chlapa*“ (Viktorie) apod. Třebaže měly ke svým partnerům velmi kladný vztah i před otěhotněním, mnohdy se tyto jejich pocity v době těhotenství ještě prohloubily. Žádná z participantek neuvedla nic negativního, nic, co by ji na partnerovi vyloženě vadilo nebo podobně. Zamyslíme-li se nad tím, že u žen, které se cítí ve vztahu jistě, shledáváme toto zdůrazňování kvalit partnera, může nám to připomínat opačnou situaci, kdy člověk, který žárlí (tj. necítí se ve vztahu jistě), naopak snižuje cenu svého partnera i rivala (zdůrazňuje jejich negativa apod.). Tyto strategie mohou v obou případech fungovat jako jakási obrana vlastního sebehodnocení ve smyslu „jsem s tímto partnerem ve vztahu, neboť je skvělý“ vs. „nepotřebuji být s tímto partnerem ve vztahu, neboť má taková a taková negativa“.

- Vnímaná hierarchizace v páru: Participantky zmiňovaly, že v těhotenství pociťují závislost na partnerovi, pocity vděku, potřebu ochrany v podobě jistoty, že se o ně partner dokáže postarat, oceňovaly, že jim partner v době těhotenství pomáhá např. v domácnosti, apod. Tyto výpovědi na mě působí dojmem, že těhotné ženy jakoby vnímaly partnera jako někoho, komu jsou vyloženě vděčné za to, že je jim oporou, že jim pomáhá a vynakládá své investice do společného potomka, nyní tedy současně i do nich samotných, tedy jako někoho, kdo by tyto investice (čas, energii, apod.) vynakládat vůbec nemusel. Jsou-li partneři v tomto období participantkám oporou, prohlubují v nich pocity náklonnosti, lásky a vděku.

Participace otců při těhotenství žen není zřejmě z pohledu těchto matek považována za samozřejmost, což dle mého názoru nasvědčuje tomu, že si v sobě ženy opravdu nosí obavy z opuštění partnerem a ztrát jeho investic do společných potomků. Následkem toho se těhotná žena může vnímat jako slabší oproti partnerovi, závislejší na něm a pociťuje tedy vděk a obdiv vůči partnerovi, pokud se o ni (a zároveň o potomka) stará.

2.5. Diskuse

Cílem této práce bylo zjistit, zda a jak se dotýká fenomén žárlivosti těhotných žen, neboli objasnit subjektivní prožívání a porozumění partnerské žárlivosti žen v době jejich těhotenství. Hlavním zjištěním zde byla participantkami akcentovaná minimalizace

žárlivosti a výrazně pozitivní vztahování se k partnerům, kteří jim nyní údajně nedávají žádné důvody k tomu, aby žárlily.

Prostřednictvím interpretativně-fenomenologické analýzy získaných dat jsem dospěla k výsledkům, které nasvědčují tomu, že participantky primárně vnímaly žárlivost jako něco velmi negativního, ačkoli postupně docházelo k odtabuizování tohoto fenoménu a k posunu jeho zatvrzele záporného pojetí, neboli k rozlišování kladné a záporné formy žárlivosti. Primárně se objevovalo pojetí žárlivosti jakožto negativní vlastnosti, ale také např. jako důsledku nízkého sebevědomí a sebeúcty, což koresponduje s výsledky studie, která u žen zjistila vztah mezi nízkou sebeúctou a výskytem žárlivosti (Buunk, 1997). Ve výpovědích participantek se v souvislosti se žárlivostí objevuje v souladu s odbornou literaturou také popis žárlivosti jako nepříjemného pocitu, tj. jako záporného emočního stavu a nejistoty (Hartl & Hartlová, 2010), pocitu ohrožení (Nakonečný, 2012) nebo např. zažívání hněvu (Novák, 2009). Je tedy zřejmé, že v lidové rovině stejně jako ve vědeckých kruzích je žárlivost, alespoň v naší kultuře, vnímána a prožívána negativně. Toto pojetí může vycházet i z jejího možného chápání jakožto něčeho, za co bychom se měli stydět, tedy např. jako fenomén spjatý se studem, opakem hrdosti, která je u nás velmi ceněnou a kladnou sociální emocií.

Jak se ovšem v rozhovorech ukázalo, participantky při hlubším zamyšlení se nad tématem partnerská žárlivost začnou shledávat i kladný potenciál žárlivosti (konkrétně pozitivní/zdravou/střední žárlivost), která tkví v tom, že může „žárlivce“ motivovat, aby se ve vztahu více angažoval a snažil se činit svého partnera šťastným, spokojeným apod. Tuto reakci na střet se žárlivostí můžeme nalézt mezi strategiemi zvládnání žárlivosti (White & Mullen, 2006) a jedná se tedy o to, že „žárlivce“ se snaží, aby jeho vztah s partnerem byl pro partnera přitažlivější než vztah mezi partnerem a případným/skutečným rivalem. Další strategií může být popření ve smyslu předstírání, že se nic neděje, nebo také snižování jak partnera, tak rivala (zdůrazňování slabých stránek apod.). Podobnost s touto strategií zvládnání žárlivosti (ze žárlivosti vyplývající snižování ceny partnera a rivala) shledávám ve zjištění, že spokojené těhotné ženy, alespoň v tomto výzkumném vzorku, naopak velmi vyzdvihují partnerovy kvality. Obě tyto strategie mohou chránit sebepojetí jedince.

Participantky v mém výzkumu nemívají za dobu těhotenství s pocitováním partnerské žárlivosti zkušenost, což připisují především tomu, že jim partneři nedávají důvody, kvůli

kterým by mělo k žárlivosti docházet. Toto zjištění se dle mého názoru rozchází se sociobiologickým pojetím žárlivosti, které prosazuje názor, že ženy žárlí z důvodu obav ze ztráty partnerových investic do společných potomků (White & Mullen, 2006). Rozkol zde shledávám z toho důvodu, že mé participantky se aktuálně nacházejí v situaci, kdy by teoreticky mělo k těmto obavám docházet, ovšem z jejich výpovědí je patrné, že si jsou v tuto dobu naopak svým vztahem jisté a žárlivé pocity nezakouší. Tato jejich jistota může být dle mého uvážení následkem zvýšené produkce hormonů, jako jsou estrogen a progesteron, které mají vyvolávat pocity klidu a spokojenosti (Stoppardová, 2007; Hertoghe & Enricová, 2011), možným vnímáním potomka jakožto pouta, kterým je nyní partner k ženě připoután (z dat vyplývá pojetí potomka jako činitele, který partnery ještě více spojuje) nebo změnou interpretace partnerova chování případně za doprovodu obranného mechanismu popření. Došlo-li by nevědomě k popření možnosti ztráty vztahu/partnerových investic, participantky by nevnímaly, že by jejich vztah mohl být ohrožen třetí osobou. Mění-li se způsob interpretace partnerových projevů, mohlo by opět docházet k tomu, že těhotné ženy skutečně vědomě neshledávají žádný spouštěč žárlivosti, vysvětlují si partnerovo chování jiným způsobem a vyhýbají se tak právě například pocit'ování žárlivosti. Zde už shledávám i možné sociobiologické zdůvodnění minimalizace žárlivosti v době těhotenství, které tkví v tom, že negativní prožitky, které se se žárlivostí v obecném povědomí pojí, by mohly škodit vývoji plodu. Proto může být i z pohledu evoluce výhodné, aby žárlivost žen v době těhotenství klesla a žena se cítila šťastně a spokojeně.

Z těchto výzkumných závěrů lze usuzovat, že žárlivost, ačkoli je často vnímána jako tabuizované téma, je poměrně běžnou záležitostí s vnímaným negativním nádechem, ovšem v těhotenství, nebo alespoň v době těhotenství žen, které odpovídají již zmíněným výzkumným kritériím, dochází k minimalizaci jejího výskytu.

2.6. Závěr a limity šetření

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala partnerskou žárlivostí žen v době jejich těhotenství, přičemž mě zajímalo především to, co pro tyto ženy představuje pojem žárlivost, tj. jak ji rozumí, dále mě zajímalo, zda a případně jaké zkušenosti se žárlením na partnera v tomto období mají a jak si své žárlení nebo naopak nežárlení vysvětlují. Jelikož jsem se soustředila na žárlivost partnerskou, hledala jsem také odpověď na to, jak tyto ženy

vnímají své partnery a zda případně v jejich vztahu a pojetí partnera dochází během těhotenství k nějaké proměně.

Pro ženy z mého výzkumného vzorku, tj. pro ty, které odpovídaly všem stanoveným kritériím, představuje žárlivost v první chvíli negativní vlastnost, hrozný stav zahrnující i fyziologicky nepříjemné prožitky, nedůvěru, slabost žárlivce apod., ovšem při hlubším zamyšlení se nad touto problematikou dochází postupně k posunu jejího porozumění z extrémně negativního pólu přibližně na neutrální pozici, čímž mám na mysli, že postupně participantky začaly diferencovat žárlivost na pozitivní a negativní. Všechny tyto ženy měly nějakou zkušenost s prožíváním žárlivosti na partnera, ovšem co se týče zažívání žárlivosti v době těhotenství, participantky nemívají vzpomínky na partnerskou žárlivost v době těhotenství v tom smyslu, že by žárlily kvůli jiné ženě. Několikrát však v rozhovorech zaznělo, že žárlí kvůli partnerovým přátelům, ovšem toto pojetí žárlivosti já osobně vnímám spíše jako závist, tj. jako závidění přátelům, že s nimi partner tráví čas na úkor participantky, nikoli jako obavu z možné ztráty partnera kvůli jiné ženě. Toto „nežárlení“ v době těhotenství bývá participantkami vnímáno jako následek toho, že jim partner nedává důvody k tomu, aby žárlily. Celkově mé participantky vnímají své partnery téměř jako dokonalé bytosti, které jsou jim oporou, dokáží se o ně postarat, mohou jim věřit, pociťují k nim vděk a jsou šťastné, že jsou ve vztahu právě s nimi. Třebaže k partnerům pociťovaly velmi kladné pocity i před otěhotněním, těhotenství mnohdy tyto pocity ještě prohloubilo. Vyzdvihování hodnoty partnera doprovázené jistotou ženy ohledně jejich partnerského vztahu shledávám jako opak situace, kdy žárlivec (který si tedy není jist svým postavením ve vztahu) naopak cenu partnera snižuje, aby nedošlo k poškození jeho vlastního sebepojetí.

Ať už v době těhotenství ženy vnímají své partnery jinak než dříve nebo stále stejně, ať už nežárlí vůbec, nebo přeci jen trochu ano, žádná z mých participantek nepociťuje, že by její žárlivost v době těhotenství narůstala, ani že by se její vztahování se k partnerovi proměňovalo nějakým záporným způsobem.

Limity šetření jsou typické pro tento typ výzkumu. Již sama povaha výběru participantek (přesná kritéria) a velikost vzorku (8 participantek) omezují zobecnitelnost mých zjištění na širokou populaci. O tu však ani nebylo v tomto výzkumu usilováno, hlavním cílem zde bylo objasnění jevu žárlivosti v době těhotenství.

Polostandardizované rozhovory, které jsem při výzkumu zrealizovala, mohou způsobovat nižší reliabilitu, ale naopak vyšší validitu dat, neboť jsem využívala možnosti doptávat se v průběhu výzkumu participantek na nejasnosti a tím získat podrobnější data. Dále jsem využila možnost doplňovat do scénáře rozhovoru otázky, které se vyjevily v průběhu minulých rozhovorů jako významné, ale mne osobně předem nenapadly.

V rámci tohoto výzkumu bylo pravděpodobně výhodou také to, že jsem žena, protože předpokládám, že s mužem-výzkumníkem by se participantkám na téma žárlivost hovořilo mnohem obtížněji. Stále však platí, že jsem se dozvěděla jen to, co mi dotyčné chtěly sdělit a čeho si byly v tu chvíli vědomy.

Faktor, který ve výzkumu opomímám, ale ukázalo se, že může mít velký význam, je manželský stav. Do kritérií jsem tento faktor nezahrnovala, tudíž se ve výzkumném vzorku nacházely matky svobodné, jedna zasnoubená (Lucie) a dvě vdané - Tamara a Petra. Tamara i Petra přikládají manželství velikou váhu a vnímají jeho pozitivní vliv na partnerský vztah, samo manželství u nich prohlubuje jistotu ohledně stálosti a opravdovosti jejich vztahu.

K jistému ovlivnění povahy získaných dat mohlo dojít tím, že z těchto osmi analyzovaných rozhovorů byly dva vedeny se ženami, se kterými jsem se osobně znala již z dřívější doby (jedná se o Tamaru a Kristýnu). Nejsme sice blízkými přítelkyněmi, žijeme v jiných městech a nestýkáme se, ale máme např. společné známé, proto je možné, že mohly mít o to větší obavy ze sdělování mi takto osobních informací. Zkreslení dat mohlo nastat také již povahou samotného vzorku, jelikož pokud platí, že žárlivost je obecně vnímána jako něco velmi negativního, za co by se měl člověk spíše stydět (než o tom veřejně hovořit), mohlo dojít k tomu, že ženy, které mají se žárlivostí problém, nebyly ochotné na výzkumu participovat (a naopak – ženy ochotné se rozhovoru zúčastnit mohly být právě ty, které žárlivost nějakým způsobem znají, ale nemají nebo alespoň nevnímají, že by s ní měly problém).

Literatura

Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological science*, 3(4), 251-255.

Buss, D. M., Larsen, R. J., & Westen, D. (1996). Sex differences in jealousy: Not Gone, Not Forgotten, and Not Explained by Alternative Hypotheses. *American Psychological Society*, 7(6), 373-375.

Buunk, B. P., Angleitner, A., Oubaid, V., & Buss, D. M. (1996). Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7(6), 359-363.

Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997-1006.

Cobey, K. D., Pollet, T. V., Roberts, S. C., & Buunk, A. P. (2011). Hormonal birth control use and relationship jealousy: Evidence for estrogen dosage effects. *Personality and Individual Differences*, 50(2), 315-317.

Cobey, K. D., Buunk, A. P., Roberts, S. C., Klipping, C., Appels, N., Zimmerman, Y., Coelingh Bennink, H. J. T., & Pollet, T. V. (2012). Reported jealousy differs as a function of menstrual cycle stage and contraceptive pill use: a within-subjects investigation. *Evolution and Human Behavior*, 33, 395-401

Dallaire, Y. (2009). *Láska a sexualita v trvalém vztahu*. Praha: Portál.

Deansová, A. (2004). *Kniha knih o mateřství*. Praha: Fortuna Print

DeSteno, D. A., & Salovey, P. (1996). Evolutionary origins of sex differences in jealousy? Questioning the "fitness" of the model. *Psychological Science*, 7(6), 367-372.

Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Drapela, V. (2008). *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál

Ekman, P. (2002). Basic emotions. In: Dalgleish, T., & Power, M. (Eds.). *Handbook of cognition and emotion*. John Wiley & Sons.

- Ferjenčík, J. (2000). Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha: Portál.
- Geary, D. C., Rumsey, M., Bow-Thomas, C. C., & Hoard, M. K. (1995). Sexual jealousy as a facultative trait: Evidence from the pattern of sex differences in adults from China and the United States. *Ethology and Sociobiology*, 16(5), 355-383.
- Geary, D. C., DeSoto, M. C., Hoard, M. K., Sheldon, M. S., & Cooper, M. L. (2001). Estrogens and Relationship Jealousy. *Human Nature*, 12(4), 299-320
- Harris, C. R., & Christenfeld, N. (1996). Gender, jealousy, and reason. *Psychological Science*, 7(6), 364-366.
- Harris, C. R. (2002). Sexual and romantic jealousy in heterosexual and homosexual adults. *American Psychological Society*, 13(1), 7-12
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha: Portál.
- Hertoghe, T. & Enricová, M. (2011). *Hormony štěstí* Praha: Ikar
- Lindová, J. & Stella, M. (2010). Společnost a společenskost z evolučního pohledu. In: Šubrt, J. et al. *Soudobá sociologie IV. Aktuální a každodenní*. Praha: Karolinum
- Mackonochie, A. (2001). *Těhotenství týden po týdnu*. Praha: Svojtka & Co.
- Martínková, J. et al. (2007) *Farmakologie pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada
- Nakonečný, M. (2012). *Emoce*. Praha: Triton.
- Novák, T. (2009). *Žárlivost – jak ji zvládat*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Řiháček, T., Čermák, I., Hytych, R. et al. (2013). Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova Univerzita
- Sabini, J., & Green, M. C. (2004). Emotional responses to sexual and emotional infidelity: Constants and differences across genders, samples, and methods. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(11), 1375-1388.

- Shackelford, T. K., Voracek, M., Schmitt, D. P., Buss, D. M., Weekes-Shackelford, V. A., & Michalski, R. L. (2004). Romantic jealousy in early adulthood and in later life. *Human Nature: An Interdisciplinary Biosocial Perspective*, 15(3), 283-300.
- Sheets, V. L., Fredendall, L. L. & Claypool, H. M. (1997). Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. *Evolution and Human Behavior*, 18(6), 387-402.
- Slaměník, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Stoppardová, M. (2007). *Od početí k porodu*. Praha: Fragment.
- Trča, S. (2009). *Budeme mít děťátko*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Vágnerová, M. (2016). *Obecná psychologie: Dílčí aspekty lidské psychiky a orgánový základ*. Praha: Karolinum.
- White, G. L., & Mullen, P. E. (2006). *Žárlivost – teorie, výzkum a klinické strategie*. Praha: Triton.

Přílohy

Příloha č. 1: Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 2: Přepisy rozhovorů s participantkami

Příloha č. 1: Scénář polostrukturovaného rozhovoru

ROZHOVOR - ŽÁRLIVOST

/.../ = až odpoví, doptám se na...

Nejprve bych se Vám ráda představila. Jmenuji se Andrea Mosslerová a jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Sešly jsme se zde, protože jste tak laskavá, že jste ochotná se mnou vést rozhovor. Ten přispěje k napsání mé bakalářské práce, která se zabývá žárlivostí. Za Vaši ochotu se se mnou sejít a hovořit se mnou na téma, které je poměrně citlivé, bych Vám chtěla velmi poděkovat a doufám, že to bude i pro Vás alespoň trochu zajímavý zážitek.

Náš rozhovor si tedy nahrávám, poté ho celý přepíši a zanonymizuji - a to nejen Vaše jméno, ale všechna jména, případné názvy např. měst, institucí apod.

Ještě jednou bych pro jistotu zopakovala kritéria, v rámci kterých jste právě Vy vhodnou účastnicí pro tento výzkum. Jste tedy žena starší 18 let, nacházíte se v 6. – 9. měsíci těhotenství a otcem Vašeho miminka je Váš partner, se kterým jste jakožto s partnerem počítala do budoucna i před zjištěním, že jste otěhotněla. Navíc si nejste vědoma toho, že byste trpěla nějakou psychickou poruchou. Vše odpovídá? A mohu se Vás ještě zeptat, zda jste se narodila v České republice?

Nyní bych Vám ráda řekla pár slov k průběhu rozhovoru. Rozhovor se skládá z otázek, které nemají vymezené odpovědi, ale jsou téměř vždy otevřené, tzn., že budu ráda, když se o nich rozvyprávíte a já se budu snažit pochopit Vaše vnímání a pohled na problematiku žárlivosti a její zakoušení či nezakoušení. Jak je jasné už z kritérií výběru, zajímám se o ženy těhotné, proto se budu ptát především na období Vašeho těhotenství, ale nejen na něj. Žádná odpověď nebude - a ani by to nebylo v mých silách, aby byla – nějak hodnocena, jde čistě o Vaše subjektivní názory, prožitky a porozumění tomuto jevu. Žádná odpověď tedy není správná nebo špatná.

Pokud by Vám nějaká moje otázka nebyla srozumitelná, můžete se doptávat i Vy mě a pokud by Vám nějaká otázka byla nepříjemná, stačí říci, že na ni nechcete odpovídat. Pokud byste chtěla předčasně ukončit celý rozhovor, tak na to máte samozřejmě právo.

Chcete se na něco zeptat nyní, než začneme s prvním okruhem otázek?

Úvod

1. Na začátek bych Vás požádala, abyste se stručně představila. Stačí pár vět o Vás, o tom, co Vás vystihuje,... (kolik je Vám let? máte další potomky?)
2. Ještě bych se chtěla zeptat, jak Vás mám v rámci rozhovoru oslovovat, aby Vám to bylo příjemné...?
3. Aktuálně se nacházíte v ___-tém měsíci těhotenství. Co se Vám vybaví, když se řekne „těhotenství“? /.../

Proč se Vám vybavuje právě toto?

4. Když zaměříte svou pozornost spíše na sebe samotnou než na Vaše miminko, jak se v těhotenství cítíte? Jakou máte převládající náladu nebo nálady? /.../

Co považujete za důvod těchto nálad/pocitů?

Začneme tématem žárlivosti obecně:

1. Co Vás jako první napadne, když se řekne žárlivost, co Vám vyvstane na mysli? /.../

Proč se Vám vybavilo právě „to a to“? Jak byste žárlivost popsala? Co to vlastně je?

2. Jaké pocity, myšlenky a činy se podle Vás s žárlivostí jako takovou pojí? /.../

A co taková závist? Vnímáte nějaký rozdíl mezi žárlivostí a závistí? Mají něco společného, nebo naopak liší se v něčem?

Jak tedy poznáte nebo jak byste poznala, že žáríte? Co se děje, co se odehrává uvnitř Vás, co ve Vaší hlavě...

3. Jak tedy vnímáte žárlivost? Vnímáte ji spíše s pozitivním, neutrálním či negativním nádechem? /.../

Proč ji takto vnímáte?

4. Řekla byste, že žárřit je normální a přirozené, či naopak? Tím myslím ať už žárlivost zažívat, mít žárlivé myšlenky či se žárlivě chovat.

5. Na co všechno podle Vás lidé žárří? Kdo nebo co bývá nejčastěji předmětem žárlivosti? /.../

Proč právě....?

6. Jak byste charakterizovala sebe samotnou, co se žárlivosti týče? Potýkáte se ve svém životě s vlastními pocity, myšlenkami nebo činy, které byste identifikovala jako žárlivé? /.../

a) Pokud ANO: Můžete prosím vzpomínat a nějaké takové situace popsat jako příběh? To znamená příčiny a okolnosti jejich vzniku, jejich průběh a řešení? /.../ Na co nebo koho žárlíte nejčastěji nebo nejvíce?

b) Pokud NE: Co je podle Vás důvodem toho, že se s žárlivostí nepotýkáte? (*zde se ptám na žárlivost obecně, ne jen na žárlivost partnerskou → je to povahou/ nemá důvody žárlit...*)

7. Kdybyste se tedy měla zařadit na stupnici od 1 do 7, přičemž 1 znamená „nikdy nežárlím“ a 7 znamená „často žárlím“, kam byste se zařadila?

A nyní se dostáváme k tématu partnerské žárlivosti v době těhotenství...

1. Co si myslíte o žárlivosti ve vztahu, tedy o žárlivosti na partnera/partnerku?

2. Je pro Vás žárlivost vůbec téma (na přemýšlení, na povídání,...)?

/.../ Myslíte si, že se s partnerskou žárlivostí potýká hodně lidí, ať už jako „žárlivci“, nebo jako „oběti“...?

3. Jak by podle Vás měla vypadat ideální žárlivost v partnerském vztahu? /.../

Proč zrovna takto? Zkuste mi to detailně popsat, třeba na nějaké i smyšlené situaci. (Za jakých okolností je žárlivost na místě, jak se má projevat a řešit...).

4. Jak byste porovнала svou vlastní partnerskou žárlivost (tzn. Vaše případné pocity, myšlenky a činy, které vnímáte jako žárlivé) nebo to, že nežárlíte, s Vaší představou o ideální žárlivosti mezi partnery? V čem se například podobají a liší? Neboli ptám se na to, v čem se Vaše žárlivost blíží té ideální a v čem je vzdálená? /.../

Takže pokud tomu dobře rozumím, Vy to máte s partnerskou žárlivostí tak, že...

5. Žárlivost se objevuje v mnoha vztazích, ať už v mírnější či prudší podobě. Co jsou podle Vás hlavní důvody partnerské žárlivosti? /.../

Proč zrovna tyto důvody? A konkrétně u vás, jsou to tyto důvody?

6. Co dalšího by mohlo vzbudit nebo případně co vzbuzuje žárlivost na partnera ve Vás? Proč zrovna tyto podněty, čím jsou pro Vás významné? /.../

Proměňují se u Vás v čase příčiny možné žárlivosti?

7. Pociťujete nějaké změny, co se týče Vaší partnerské žárlivosti od doby, kdy jste zjistila, že s partnerem čekáte miminko? Opět tím myslím změny např. v příčinách, které žárlivost nově vyvolají nebo naopak už nevyvolají, ve vašem prožívání a jednání při zakoušení žárlivosti a tak podobně...

/.../ Pokud ano: Jaké? Proč podle Vás k těmto změnám došlo? /.../

Ano i ne: Je tedy podle Vás možné, že by těhotenství nějak ovlivňovalo Vaše prožívání či neprožívání žárlivosti na partnera?

8. A jak jste s Vaším partnerem dlouho spolu ve vztahu?
9. Dokázala byste si vybavit nějakou situaci (nebo nejlépe více situací), kdy jste pociťovala žárlivost na Vašeho partnera? /.../

Jaké byly Vaše pocity, myšlenky a jak jste se chovala? Jak to probíhalo od příčin až po řešení? A kdy to bylo? /.../

Případně „A jak je to v těhotenství, neměla byste ještě nějaké vzpomínky z této doby?“

10. Nyní bych si potřebovala upřesnit Vaši partnerskou žárlivost tak, jak ji Vy sama v tuto dobu vnímáte. Kdybyste se tedy měla znovu zařadit na stupnici od 1 do 7, přičemž 1 znamená „vůbec na svého partnera nežárlím“ a 7 znamená „velmi žárlím na svého partnera“, kam byste se zařadila? /.../

Jak jste s tímto svým umístěním na pomyslné škále spokojená? Chtěla byste ho nějak změnit? /.../ Proč?

11. Proč to podle Vašeho názoru máte s partnerskou žárlivostí tak, jak to máte? Co je důvodem, jak si to vysvětlujete? (*Vaše/partnerova povaha, zkušenosti, délka vašeho vztahu...*)

12. Pokud to vezmeme celkově, jaké pocity k Vašemu partnerovi Vás během těhotenství provází? /.../

Změnily se tyto Vaše pocity nějak oproti době před těhotenstvím? Nebo změnil se jakkoli Váš vztah?

13. Shrnutí: Jestli to dobře chápu, tak si myslíte, že... (*ne/shledáváte změny ve vašem žárlení na partnera v době před těhotenstvím a během něj/ těhotenství mělo na Vaši part. žár. vliv a to tím a tím způsobem...*).

14. Stalo se někdy, že byste na svého partnera žárlila (ať už jen v myšlenkách, v pocitech nebo v žárlivém chování), ale snažila jste se to před partnerem tajit? /.../

Pokud ano: Proč? Vnímáte žárlení jako slabost? /.../

Popsala byste konkrétní situaci?

Pokud ne: Co si myslíte o tom, když se někdo pokouší před druhým utajit, že žárlí? Jaké k tomu má důvody? /.../

Jak to, že Vy nemáte nebo neměla jste potřebu žárlivost zakrývat?

15. Napadnou Vás nějaké strategie, nějaké „figly“, díky kterým se člověk může se žárlivostí vypořádat? Myslím tím takové, kterými se může ubránit před tím, aby ho žárlivost trápila, pokud se v takové situaci ocitne... /.../

Použila jste vy sama někdy nějakou strategii? /.../

Jak to vypadalo? /.../

Popř. Jaká a proč je podle Vás neúčinnější?

Na závěr...

1. Je možné, že byste Vy nebo Váš partner vnímala vaše dítě jako možného rivala? Tím myslím jako někoho, komu partner věnuje lásku, pozornost apod. na úkor Vás?

2. Již se blížíme ke konci našeho rozhovoru. Ještě bych se Vás chtěla zeptat, zda a případně jakou roli hraje mezi Vámi a Vaším partnerem Váš očekávaný potomek? Ovlivnilo jeho očekávání nějak váš vztah? /.../

Je možné, že byste Váš vztah vnímala nyní jako pevnější/vzácnější/intimnější či nějak jinak?

3. Už jsme probraly, jak to máte se žárlivostí Vy osobně. Co byste vzkázala ženám, které na své partnery žárlí?

4. A co těm, které na své partnery nežárlí?

Tak a to už bylo vše k našemu rozhovoru. Ještě jednou Vám mnohokrát děkuji, že jste se ho zúčastnila, opravdu mi to moc pomohlo.

Chcete se mě na něco doptat či něco doplnit? /.../ Máte ještě nějaké otázky nebo připomínky?

Poté: Tím pádem Vám ještě jednou mnohokrát děkuji a už mohu vypnout nahrávání.